

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Hlavní architektonické rysy a struktura
historických paláců, mešit a náboženských budov na
území tureckého Istanbulu.**

Anna Abramuszkinová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Hlavní architektonické rysy a struktura historických
paláců, mešit a náboženských budov na území tureckého
Istanbulu.**

Anna Abramuszkinová

Vedoucí práce:

Monika Baumanová, M.A., Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Hlavní architektonické rysy a struktura historických paláců, mešit a náboženských budov na území tureckého Istanbulu.“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň, duben 2023

.....

podpis autorky

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní doktorce Monice Baumanové, M.A., PhD. za odborné vedení, čas, rady a sběr všech potřebných dokumentů. Dále chci poděkovat všem lidem z Katedry blízkovýchodních studií při podpoře tvorby této práce. Díky svému ročnímu studijnímu pobytu v Turecké republice jsem mohla sesbírat potřebné dokumenty a získat inspiraci pro napsání této bakalářské práce.

Obsah

1	ÚVOD	6
2	TABULKA PŘEHLEDU POPISOVANÝCH OBJEKTŮ	8
3	OSMANSKÝ CAŘIHRAD NEBOLI ISTANBUL	9
4	PRINCIPY OSMANSKÉHO URBANISMU	11
5	OSMANŠTÍ SULTÁNI A JEJICH STAVBY	14
6	MIMAR SINAN.....	18
7	POPISOVANÉ PALÁCE.....	20
	7.1 Palác Dolmabahçe	20
	7.2 Palác Topkapi.....	27
	7.3 Palác Yıldız	32
8	POPISOVANÉ MEŠITY	37
	8.1 Mešita Hagia Sophia	38
	8.2 Mešita Süleymaniye	44
	8.3 Mešita sultána Ahmeda	51
9	POPISOVANÉ NÁBOŽENSKÉ BUDOVY	60
	9.1 Klášter Pammakaristos	60
10	ZÁVĚR	64

11 JAZYKOVÁ POZNÁMKA.....	66
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	67
13 SEZNAM OBRÁZKŮ	71
14 RESUMÉ	73

1 ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat architektonické rysy a strukturu historických paláců, mešit a náboženských budov na území dnešního tureckého Istanbulu. Předkládaná odborná práce seznamuje čtenáře s budovami současného Istanbulu z hlediska architektury jako prvku materiální kultury, historie, ale také religionistiky. Tyto aspekty jsou důležité pro pochopení kontextu dlouhodobých společenských proměn, místní identity, i současnému pohledu na hodnotu kulturního dědictví. Během Osmanské éry bylo město Cařihrad neboli Istanbul vystavěno do takových rozměrů, které pozorujeme a zkoumáme dodnes. Mnoho památek je veřejně přístupných a fungují jako muzea nebo galerie. Turecká vláda se v současné době pyšní těmito stavbami, a také se o ně s úctou stará za pomoci zkušených odborníků.

Součástí sběru dat pro bakalářskou práci byl terénní výzkum, který byl realizován v Istanbulu v období září 2021 až srpen 2022. Autorka absolvovala roční studium na Istanbulské univerzitě, která patří k nejvýznamnějším historickým budovám na zkoumaném teritoriu hlavního města Osmanské říše. Během svého pobytu autorka osobně navštívila budovy popisované v této práci.

Tato odborná práce je rozdělena do několika kapitol, které postupně rozebírají problematiku zadaného tématu. Práce začíná kapitolami, které se věnují historii popisovaného územního celku, principům urbanismu doby Osmanské říše, politickému rozvoji měst říše, problematice a podílu vládců na budovách kulturního dědictví zkoumaného územního celku.

V další části této práce se věnuji popisu a charakterizaci jednotlivých paláců a náboženských budov, které reprezentují materiální svědectví o době minulé. Architektonická stavba je zde definována pomocí rysů, které odpovídají formálním vlastnostem budovy, nicméně architektonickým prvkem se rozumí již charakteristická část budovy, například okno, sloup, či markýza nebo fasáda. Architektonická struktura

je již vzájemné uspořádání jednotlivých prvků navzájem, nebo také rozložení popisovaného objektu.

Autorka navštívila přibližně 60 objektů, z nichž bylo vybráno pro finální analýzu 11 objektů. Mapy, plánky a fotografie doplňují představu o charakterizovaných objektech.

V závěru odborná práce shrnuje funkčnost a využití zkoumaných budov, o které současná společnost s hrdostí pečuje jako o svěřené historické dědictví.

2 TABULKA PŘEHLEDU POPISOVANÝCH OBJEKTŮ

Tabulka shrnuje důležitá fakta zkoumaných objektů. Název stavby, během kterých let byl objekt postaven, kdo jej nařídil postavit a v posledním sloupci je využití objektu v současné době.

Palác Dolmabahçe	1843-1856 Sultán Abdülmecid I	Muzeum - rozděleno na vstup do Selamlık, Harému a muzea obrazů. Veřejně přístupná je i mešita Dolmabahçe a hodinová věž.
Palác Topkapi	1460- 1478 Sultán Mehmed II.	Muzeum pavilonů Paláce. Zvláštní vstup do Harému a do ortodoxní církve Hagia Iren. Zahrady paláce jsou bezplatně veřejně přístupné.
Palác Yıldız	1880 Sultán Abdulhamid II.	Od roku 1993 palác funguje jako muzeum.
Mešita Hagia Sophia	532- 537 Justinián I.	Aktivní kongregační mešita. Není muzeum.
Mešita Süleymaniye	1550- 1557 Sultán Süleyman I.	Aktivní kongregační mešita. Není muzeum.
Mešita sultána Ahmeda	1609- 1616 Sultán Ahmed I.	Aktivní kongregační mešita. Není muzeum. Mauzoleum sultána Ahmeda I. fungující jako veřejně přístupná část.
Klášter Pammakaristos	11. -12. století Jan II. Komnenius.	Veřejně přístupné muzeum v části boční kaple (Parkklesion). Dočasně uzavřené místo pro kongregační účely.

3 OSMANSKÝ CAŘIHRAD NEBOLI ISTANBUL

Město Istanbul se z geografického hlediska rozkládá na dvou kontinentech, a to v Asii a Evropě. Někdy také řečeno mezi dvěma světy, a to tím západním a východním. Město Istanbul má velmi bohatou historii, ovšem z dnešního pohledu je více známé jako rychle se rozvíjející metropole Turecka s více než 15,5 miliony obyvateli. Tato metropole se může pyšnit také kulturním dědictvím, a to především z doby Osmanské říše (1299-1922), ze které se dochovalo přes 420 osmanských mešit. K dnešnímu dni na území Istanbulu stojí přes 3000 mešit. Například nejstarší gotická mešita Arap Camii z 15. století, nebo také největší mešita Süleymaniye Camii z 16. století a nejslavnější Sultan Ahmet Camii, jejíž historie sahá do 17. století.¹

Istanbul je známý z dějin jako nejstarší ze světových velkoměst, starověký Byzantion nebo řecký Konstantinopol a postupně taky jako hlavní město křesťanské Byzantské říše a muslimské Osmanské říše. Město hrálo důležitou roli v některých významných epizodách historie, a to nejen za doby Osmanů, ale i předchozích dob křesťanského protektorátu; Istanbul byl znám po několik staletí jako místo obchodních cest a luxusního zboží. Nová identita města založená na islámské víře byla milníkem pro výstavbu paláců, mešit a náboženských budov. Politický a kulturní vliv směřoval k Evropě a nadále město sloužilo jako brána průchodu pokroku ve vědě a průmyslu mezi Asií a Evropou.²

Historickou stopu těchto období sledujeme především v centru dnešního Istanbulu v lokalitách jako Zlatý roh, siluety nad Bosporem, které rozdělují město na dva kontinenty, a také staré město obklopené Marmarským mořem. Historický Byzantion leží především na březích Bosporu v evropské části na takzvaném trojúhelníkovém výběžku, jehož severní stranu tvoří Zlatý roh, jižní pobřeží Marmarského moře a na

---

¹ YANG, A. What can we learn from Istanbul's 3,000 mosques? National Geographic.

² YUNUS, U. Introduction: Istanbul a world scale. History of Istanbul.

západní straně je ohraničeno pozdně římskými hradbami byzantské Konstantinopole.

Istanbul je město sedmi pahorků. První pahorek se nachází při ústí Bosporu do moře a nacházel se na něm Velký palác byzantských císařů, kde jsou doposud k nalezení zříceniny na pobřeží moře Marmarského. Část z těchto zřícenin byla použita při vybudování vnějších obranných hradeb palácového komplexu zvaného Topkapı. Paláce hrály politickou, společenskou i ekonomickou roli v historii Osmanské říše. Další typy památek jako například mešity, hrály důležitou společenskou roli. Tyto architektonické památky jsou součástí materiální kultury a kulturního dědictví dané doby a jsou používány pro výzkum odborníků jako svědectví o minulé době.

4 PRINCIPY OSMANSKÉHO URBANISMU

Osmanské urbanistické principy byly spojeny s Islámem, ale také měly historický charakter. Čerpaly tedy z arabského světa, ale také ze starších mediteránních tradic. Neexistuje žádná vědecká shoda na tom, co islámské město znamená, právě z toho důvodu, že v kontextu islámu se setkáme s celou škálou jeho podob. Nicméně jde o město, které bylo vytvořeno, založeno nebo významně ovlivněno a upraveno muslimy během konkrétní historické epochy. Islámská společnost vytvořila města s určitými specifickými rysy, které mohou být označeny jako rysy islámské. Jde především o kongregační mešity, které vyjadřovaly a soustředily náboženské odhodlání muslimské komunity a její solidaritu. Tato materiální kultura svědčila o tom, že společnost tvořila stavby ve vztahu s plným dodržováním norem a hodnot islámu. Archeologické pozůstatky nám dokládají sociální a kulturní vztahy spojené s islámskou kulturou. Mezi typické rysy muslimských domů patří vnitřní dvory a dvorky, a to mimo jiné z důvodu regulace klimatických podmínek, nicméně ne vše záleželo na přírodních podmínkách a poloze dané lokality. Tyto dvory jsou důležité i sociálně, pro setkávání za prostorově důmyslně strukturovaných podmínek.³ Mezi další typické projekty spojené se světem islámu patří inženýrské systémy, které městům poskytovaly vodu na zavlažování. Muslimové se při správě měst, které dobyli, a nových měst, které založili, řídili islámským právem a islámským učením o sociálních a kulturních aspektech života komunity, takže přizpůsobovali dříve řecká či římská města aspektům života podle Islámu. Významným rysem bylo rozdělení měst do čtvrtí. Existovaly také oddělené ubikace pro nearabské konvertity k islámu z podmaněných národů a později i ubikace pro nemuslimy, přičemž různé oblasti byly propojeny silnicemi a připojeny ke společnému centru.⁴

---

³ BAUMANOVA, M. Transitory courtyards as a feature of sustainable urbanism on the East African coast. *Sustainability*.

⁴ ABD AL-SALAM, I. Architectural Characteristics of the City: The Fountain.

Hlavní města Osmanské říše sloužila jako model pro tvorbu ostatních měst i na evropském kontinentu, a to především na Balkáně v místech Bulharska, Albánie, Řecka a také v Bosně. Z měst mohly posléze růst provincie, jako například na balkánském území vznikla provincie Rumélie.

Hlavními městy, které sloužily jako vzory v organizaci městského prostředí a městskosti, byly především Bursa, Edirne a asi nejvíce důležitým městem byl Cařihrad, dnešní Istanbul. Místa, která sloužila představitelům moci v kontextu správního, měla vždy velký význam pro sociálně-ekonomický systém sultánovy vlády. Naopak ta města, která pro Osmany nebyla v centru zájmu, byla ponechána ke zchátrání či zbourání.

Ohromný územní rozsah dobytých území a pocit stability vedl především za vlády Süleymana I. i za jeho nástupců k rekonstrukcím a výstavbě. Suleyman I. měl svého architekta jménem Mimar Sinana, jež byl srovnáván s Michelangelem. Měl hodnost sultánova architekta, ministra veřejných prací, což mu umožnilo dohlížet nad veškerými velkými i menšími stavebními investicemi, které jsou klíčové v historii osmanské architektury a to především nejen za sultána Suleymana I, ale také za Selima II a Murada III. Motivem Mimara byla v architektuře funkčnost a stabilita. Jeho první stavby byly víceméně navrženy pro vojenské účely. Charakter staveb se vyznačoval v proporci, stabilitě, pevnosti a jednotné estetice. Jako nejvyšší architekt osmanské říše měl pod sebou úřad připomínající hlavní projekční kancelář, který dohlížel na stavební podniky jako například: páteční mešity zvané cami, malé modlitebny zvané mescid, školy koránu zvané madrese, nižší školy zvané mekteb, kláštery dervíšů zvané tekke, náhrobky významných osobností zvané türbe, lázně hamam, sklady i veřejné kuchyně imarety, paláce, drobné kiosky, mosty a akvadukty. Celkem je Sinanovi připisováno 360-447 objektů. Mezi jeho vrcholná díla patřila stavba 3 mešit a to: Šehzade, Suleymaniye v Istanbulu a Selimiye v Edirne. Architekt Sinan je považován za otce osmanského klasicismu, jehož vliv přetrvával ještě dalších 200 let po jeho smrti díky jeho vědomí psychologických kvalit prostoru a neobyčejné

schopnosti prosazení se. Sinan ve své stavitelské tvorbě rozvinul tradice architektury převzaté od seldžuských Turků. Jeho tvorba navazovala na znalosti prostorové geometrie antických Řeků, to znamená křesťanských staveb, a také osmanské mediteránní tradice. Základním tvarem mešity byl kubus a na něm posazená polokoule, na tuto elementární kompozici navazovaly ostatní části stavby. Mezi nejčastější stavební materiál těchto objektů patřila cihla, vápenec nebo také materiál, který zůstal z vypleněných budov. Také byly použity byzantské monolity a různé stavební segmenty. Osmané se často inspirovali Byzantinci a to jednak při postupu práce nebo také při řešení nedostatku materiálu.⁵

---

⁵ KLUSÁKOVÁ, L.: Cestou do Cařihradu: Osmanská města v 16. století viděná křesťanskýma očima,s.117.

5 OSMANŠTÍ SULTÁNI A JEJICH STAVBY

V této kapitole se věnuji genealogickému výčtu jednotlivých vládců Osmanské říše, kterým se říkalo sultánové. Každý sultán nějakým způsobem přispěl na chod státu. U některých to bylo v podobně sociálních reforem, u jiných to byla právě podpora ve stavitelství. Ti sultánové, kteří se věnovali architektonickému kulturnímu dědictví, jsou chronologicky vypsáni v následujícím přehledu a k nim připojené jednotlivé stavby.⁶⁷

1. Osman Gazi (1280- 1324)
2. Orhan Gazi (1324- 1362) - Orhaniye
3. Murat I. (1362- 1389) - Mešita Şahadet, Mešita Hüdavendigar
4. Bayezit I. (1389- 1402) - Bayezid Külliyesi a Ulu Cami mešitu
5. Mehmet I. (1413- 1421) - komplex Mehmeda (Yeşil Complex)
6. Murat II. (1421- 1444, 1446- 1451) - Drinopolský palác (Edirne Sarayı), komplex Muradiye (Muradiye Külliyesi)
7. Mehmet II. (1444- 1446, 1451- 1481)- Yedikule, minaret u Aya Sofya Camii Kabir, komplex Fatih Camii, Eski Saray, Topkapi Saray, komplex Eyüp Camii, Kapalı çarşı
8. Bayezit II. (1481- 1512) - komplex mešit Bayezidiye, Davud Paşa Camii, Shaikh Ebû'l Vefâ Camii, Ali Paşa Camii, Ibrahim Paşa Camii
9. Selim I. (1512- 1520) - námořní arsenál v Kasım Pasha, Selimiye Camii v Edirne
10. Süleyman I. (1520- 1566) - kahvehane, sál divanu a audienční místnost v Topkapi komplexu, mešitu a komplex Şehzade, komplex

⁶ ÇOBANOĞLU, A. V.YENİCAMİ KÜLLİYESİ, İstanbul'da XVI. yüzyılın sonlarında inşasına başlanan ve XVII. yüzyılın ikinci yarısında tamamlanan külliye: TDV İslâm Ansiklopedisi.

⁷ HITZEL, F.:Osmanská říše 15.-18.století, s.45,61-64.

Mihrimah Sultan, komplex Süleymaniye s mešitou Hadima Ibrahim Paša, Camii, Cihangir Camii, Kara Ahmed Paša Camii v Topkapi, Camii Rustem Paša, akvadukt Malov a dalších 43 mešit, 52 menších mešit zvaných masdžadů, 49 koranických škol, 40 kamamů, 28 paláců a pavilonů, 3 hospice, 3 nemocnice, 6 hanů

11. Selim II. (1566- 1574) - komplex Mihrimah Sultán, mešita Piyale Paši, rekonstrukce chrámu Boží moudrosti, mešita Sokullu Mehmeda Paši

12. Murat III. (1574- 1595) - mauzoleum Selima II., komplex Nûr Banû Sultán, mešita Şemsi Paši, mešita Nişancı Ahmeda Paši, mešita Cerraha Mehmeda Paši, jeho ženou objednána stavba mešity Yeni Valide Camii: komplex zahrnuje Mısır Çarşısı neboli Egyptský bazar

13. Mehmet III. (1595- 1603) - mauzoleum Murada III., počátek stavby mešity Yeni Valide

14. Ahmet I. (1603- 1617) - mešita sultána Ahmeda I.(Modrá mešita), renovace Káby, postavení minaretu u Velké mešity Al-Masdžid al-Harám v Saudské Arábii, 2 mešity v Üsküdar.

15. Mustafa I. (1617- 1618, 1622- 1623)

16. Osman II. (1618- 1622)- rozšíření zahrady u paláce Dolmabahçe

17. Murat IV. (1623- 1640)- Bagdádské sídlo, Revanův pavilon v Topkapı Paláci

18. Ibrahim (1640- 1648)- sídlo Sepetçilen, most Sefersah

19. Mehmet IV. (1648- 1687) - Knihovna Köprülü postavena Köprülü Fazıl Ahmed Pašou.

20. Süleyman II. (1687- 1691) – Fenerbahçe maják

21. Ahmet II. (1691- 1695)

22. Mustafa II. (1695- 1703) - Komplex Amcazade Hüseyin Paşa, knihovna Millet, nábřeží Meşruta, mešita Erzurum Kurşunlu

23. Ahmet III. (1703- 1730) - fontány, parkové vodopády, kašna Ahmeda III., kašna Azapkapi, mešita Ahmeda Paši, 3 knihovny (1 z nich v paláci Topkapi knihovna Ahmeda III.), kaligrafie – nápis “bismillah“ nad branou Topkapi paláce nebo desky v mešitě Üsküdar Yeni, Hacı Beşir Ağa postavil Divan Yolu a mešity Cağaloğlu

24. Mahmut I. (1730-1754) - kašna Tophane, mešita Hekimoğlu Ali Paša, knihovna Atifa Efendiho, počátek stavby mešity Nuruosmaniye

25. Osman III. (1754-1757) - dokončení komplexu Nuruosmaniye mešity

26. Mustafa III. (1757- 1773) - komplex Laleli Külliyesi, mešita Ayazma, mešita Laleli (Tulipánová mešita), knihovna Ragıp Paša postavena Ragıp Pashou

27. Abdülhamit I. (1773- 1789) - mešita Beylerbeyi (Hamid i-Evvel Camii), jeho ženou postavena Şebsefa Hatun Camii, výstavba Sirkeci-knihovna, základní škola, madrasa a fontána, stavba fontány na náměstí Çamlıca Kısıklı, stavba mešity, fontány, lázní, a obchodů okolo Emirgi v Emirgân, stavba fontány v blízkosti Neslişah Camii

28. Selim III. (1789- 1807) - mešita Selima III. (Selimiye Camii)

29. Mustafa IV. (1807- 1808)

30. Mahmut II. (1808-1839) - stavba mostu Hayratiye, stavba mešity Nusretiye, přestavba mešity Beylerbeyi, přestavba Selimiye Camii,

31. Abdülmedžid I. (1839- 1861) - palác Dolmabahçe, přestavba Selimiye Camii, přestavba hodinové věže u mešity Nusretiye Camii

32. Abdülaziz (1861- 1876) - palác Çırağan, palác Beylerbeyi, palác Yıldız

33. Murat V. (1876)

34. Abdülhamit II. (1876- 1909)- zahrady a císařská továrna v Yıldız palácovém komplexu, nemocnice Sisli Etfal a pečovatelský dům Darulacaze, výstava železnice, elektrická tramvajová linie

35. Mehmed V. Reşat (1909-1918) – hrobka Mehmeda V.

36. Mehmet VI. Vahideddin (1918- 1922)

6 MIMAR SINAN

Pravděpodobně nejdůležitější architekt, stavební inženýr, vědec a urbanista z doby Osmanského Turecka byl Mimar Sinan, který navrhoval ty nejznámější a nejdůležitější stavby sultánů. Zejména mešity, školy a fontány za 3 sultánů: Sulejmana I., Selima II., a Murada III. v době vrcholu Osmanské říše. Pocházel z malé vesnice v Kayserei, sloužil státu 50 let a zemřel roku 1588 ve věku 98 let. Neexistuje žádná praktická či teoretická literatura o technice, ve které Mimar Sinan mešity navrhoval a poté stavěl. Pravděpodobně se vědomosti předávaly ústně po generacích, nicméně osmanští architekti tvořili nákresy a modely, které poté pomohly evropskému zájmu při tvoření knih popisu urbanistiky, geometrie, matematiky nebo konstrukčních materiálů tohoto architektonického umění. Autoři takových knih byli například Leon Battista Alberti nebo Andrea Palladio. Architektura Osmanů vyvinula zcela originální design pro klenuté konstrukce. Návrháři ale zůstávali v anonymitě. Existuje pouze jeden záznam podpisu Sinana na mostě v Büyükçekmece.

Sai Mustafa Çelebi je považován za nejdůvěryhodnější zdroj o Sinanově životě a jeho uměleckých úspěších. Z těchto děl můžeme například vyčíst, že Sinan patřil k janičářům přes proces devirme, neboli periodický odvod mladých chlapců na službu Osmanské říši. Jednalo se o několik tisíc křesťanských dětí z Balkánu, Kavkazu či Anatólie, které byly povolány k takové službě sultánovi. Někteří z nich poté studovaly v palácové škole, aby sloužily soudu. Někteří šťastlivci se dostali do funkcí státní byrokracie. Sinan začal sloužit jako janičář roku 1521, například při útocích na Rhodos, Bělehrad, byl součástí kampaně v Persii, v tažení proti Safavidům, v tažení v Evropě či bitvy u Moháče 1526. Vyučil se tesařem a postavil loď na jezeře Van roku 1533, během války se Safavidy. První stavby a sláva přišly již roku 1538, kdy postavil most přes řeku Pruth, kde prokázal své dovednosti jako inženýr a stavitel. Poté přišla nabídka od velkovezíra Lutfi Paši na stavbu mauzolea pro svého předchůdce velkovezíra Ayase Pašu. Za svoji kariéru architekta vytvořil přes 500 stavebních a restaurátorských projektů na osmanském území a

jiné projekty na dalších třech kontinentech. Jednalo se o 300 staveb pouze ve městě Istanbulu a jeho okolí. Komplex v Edirne patří k jeho nejoriginálnějšímu dílům. Pozdější díla Sinana odrážejí jeho multikulturní vzdělání, kterého dostáhl díky cestování a kontaktu s evropským středověkem, renesancí, starověkým Řeckem, římskou byzancí nebo křížáckou gotikou velmi typickou na ostrově Rhodos. Sinanova hrobka je v komplexu Süleymaniye. Hrobku si navrhl sám. Je obklopena oblouky na čtyřech stranách a krytá kupolí. Náhrobní kámen je korunován osmanským turbanem. Epitaf před hrobem Sinana byl vytvořen jeho přítelem Mustafou Sai Çelebi, kaligrafii tohoto náhrobku vytvořil Hasan bin Ahmed el- Karahisari, který mimochodem poskytl nápisy pro mešitu Süleymaniye.⁸

---

⁸ ÇOBANOĞLU, A. V.- OKÇUOĞLU, T.: Sultanahmet and Süleymaniye, s.15-41.

7 POPISOVANÉ PALÁCE

7.1 Palác Dolmabahçe

Místo, kde byl palác postaven, sloužilo do 17. století jako zátoka, která se postupně zasypávala, aby se stala jedním z císařských parků na Bosporu. V přímém překladu název paláce znamená Nasypaná zahrada, neboli mramorem obložené nové sídlo osmanských sultánů, od roku 1853 vybudované sultánem Abdülmecidem I. Důvodem výstavby nového sídla bylo vytvořit rezidenci podle západoevropských vzorů oné doby. Tento palác je situovaný do části Beşiktaş v evropské části Istanbulu. Hlavním architektem díla byl Garabet Balyan a jeho synové: Nigogayos a Sarkis. Jedná se o absolutní architektonický opak struktury paláce Topkapi. Ceremonie, které se dříve konaly ve venkovních strukturách paláce Topkapi, se po postavení tohoto impozantního sídla, konaly pouze zde. Jedná se o jednodušší, spíše letní rezidenci na břehu Bosporského průlivu, sevřenou komponovanou hmotu inspirovanou typickými barokními a klasicistními vladařskými paláci jako je například rakouská rezidence Schönbrunn nebo francouzský zámek Versailles. Kromě zmíněných architektonických prvků zde byly zakomponovány prvky osmanské architektury.⁹

Palácový komplex zaujímá plochu o rozměrech 110 tisíc metrů čtverečních. Samotný palác Dolmabahçe byl vytvořen jako jedna monumentální budova o rozměrech, která má rozměry 16 600 metrů čtverečních. Půdorys se skládá z velké střední stavby a dvou křídel. V paláci bylo v přízemí situováno pouze několik místností vyhrazených pro administrativní aparát. Pro vzdělání budoucích správních kádrů Říše zde nebyla situována žádná budova Císařské školy. Jedinými státními prostory uvnitř paláce Dolmabahçe byly obřadní síň, přijímací místnosti a studovny sultána a jeho doprovodu. Vnitřní uspořádání nového paláce bylo velmi jednoduché a pravidelné. Prostor celého paláce je vysoký tři

---

⁹ HRŮZA, J.: Urbanismus světových velkoměst, 2. díl Athény, Řím, Istanbul, s. 142.

podlaží a je symetricky lemován po levé i pravé straně dvoupatrovými vysokými křídly, které obsahují veřejné i soukromé místnosti: 285 pokojů, 43 velkých sálů, 82 chodeb, 64 sálů, 68 toalet, 6 velkých tureckých lázní, 9 vlastních koupelen, 5 sklepů, 3 kuchyně, 1427 oken.¹⁰

Hlavní i vedlejší zdi paláce byly postaveny z masivních kamenů, které byly přivezeny z tureckých lokalit Haznedar, Safraköy, Şile nebo Sariyer. Příčky budov byly cihelné a podlahy, stropy či střechy byly ze dřeva. Stěny byly pokryty štukovaným mramorem nebo deskami ze vzácných stromů. Okna byla vyrobena z dubového dřeva, a dveře z mahagonu nebo jiného ušlechtilého dřeva. Dřeva se přivážela z Rumunska, Afriky nebo Indie. Okna se vyplňovala speciální technikou skla, které neprosvítí ultrafialové paprsky. Na vnitřní výzdobu paláce bylo vynaloženo více než 14 tun zlata.¹¹

Pro vstup do komplexu paláce se nachází Císařská (Sultánova) brána (Saltanat Kapisi), která je vyobrazena na obrázku číslo 1 Další přístupovou branou do paláce je Pokladnicová brána (Hazine Kapisi). Podél pobřeží leží dalších 5 bran. Nábřežní Brána (Yali Kapisi) pro vstup z části vodní, tedy z Bosporu. Nejdůležitější branou je především Pokladnicová brána, která se nachází uprostřed vchodu do Paláce. Má oválný výklenek s trojitým členěním. Sloupy brány jsou v korintském stylu. V korunovaném prostoru leží medailonek, na kterém se nachází zlacený monogram sultána Abdulmecida z roku 1853 a na dolní obdélníkové desce se nachází nápis básníka Zivera. Brána je vyzdobena perlami, závěsnými girlandami a dalšími monumenty.¹²

Centrálně umístěný velký sál Muayede Salonu, někdy překládaný jako obřadní síň, je nejpozoruhodnějším prostorem v paláci Dolmabahçe. Sloužil pro sultánovy ceremonie a audience. Nachází se ve středu paláce, a také byl využíván jako spojnice mezi Harémem a částí Selamlık, což

---

¹⁰ TERZİ,Ş.: BATI'YA DÖNÜK YÜZÜMÜZÜN 150 YILLIK ABIDESI DOLMABAĞÇE SARAYI.

¹¹ STARÁ, V. Palác Dolmabahçe: domov celkem šesti sultánů.

¹² MAKHIJA,S. Dolmabahçe Palace by Mihran Mesrobian: The flamboyant Palace.

byla část paláce určena pouze pro muže. Velikost sálu je 40 metrů na 45 metrů, kde párové sloupy podpírají polokopule, které zase podpírají 36 metrů vysokou a 24 metrů širokou centrální kopuli. V sále se mimo jiné vyskytuje český křišťálový lustr, který tvoří 750 světél a váží 4,5 tuny. Sultánovi ho darovala britská královna Viktorie. Sál byl vždy předmětem zkoumání mnohých architektů a historiků, jelikož i když jde o občanskou stavbu, byla postavena v měřítku tradičních mešit. Stavbu tohoto prostoru můžeme pozorovat na obrázcích číslo 2 a 3 pod textem. Tato místnost je někdy přirovnávána k Hagia Sophia, a to hlavně díky mohutné kopuli.¹³

V paláci se nachází síň velvyslanců, Süfera Salonu, která byla využívána pro pořádání schůzek a jednání s velvyslanci nebo zahraničními delegacemi. Červený sál je další místností paláce, která sloužila k podobným účelům jako síň velvyslanců. Barvou interiéru je sytě červená, a to zejména v textiliích. Barva symbolizovala moc říše. Předsíň a sál oddělují tlusté vínové závěsy.

Další částí je již zmíněný harém, který je lokalizován na východní straně paláce. Z oken jde vidět panorama Bosporu. Místa sloužila k privátním účelům a to především rodině sultána a jeho manželkám, popřípadě konkubínám. Tato oblast paláce je vymalována ornamenty v tradicích Turecka a Evropy. Ve dnech náboženských svátků se právě v této části paláce konaly luxusní oslavy.

Dolmabahçe saat kulesi je věž s hodinami lokalizována v zahradě komplexu mezi barokní mešitou a palácem, nedaleko brány pokladů Hazine Kapısı. Tuto stavbu v nebarokním osmanském stylu nařídil postavit Abdul-Hamid II. v letech 1890-1895. Architektem této stavby byl Sarkis Baylan. Hodiny do věže byly vyrobeny ve francouzské dílně Jeana Paula Garniera. Stroj hodin byl modernizován v 80. letech 20. století.

Mešita Dolmabahçe (Dolmabahçe Camii) je barokní mešita, které byla přistavěna k paláci v letech 1853–1855. Návrh zpracoval arménský

---

¹³ CANER, Ç.- YONCACI, P.: the Dolmabahçe Palace, s. 54.

architekt Carpet Baylan. Stavba byla iniciována Bezm-i-Alem, matkou Abdulmedida I. Barokní či empírová výzdoba mešity připomíná výzdobu sálů paláce, a to především klenuté okenní otvory. Architektonický základ stavby je čtvercový o délce stěny 25 metrů. Nachází se zde i jedna kopule a dva minarety s balkóny. K mešitě byla přidána i dvoupatrová maksura pro sultána. Maksura je uzavřený dřevěný box blízko mihrábu, který slouží jako soukromý prostor pro modlení panovníka nebo mnohdy i pro imáma. Mihram a mimbar svatyně je v červené barvě. Názornou ukázkou této stavby pozorujeme na obrázku číslo 4.

Zahrady paláce jsou plánovány podle geometrických pravidel. Jedná se o architektonický řád se symetrickým půdorysem a osovou kompozicí. Dispozice je řízena nápaditými rovnými liniemi, které jsou v harmonii s písečnými či šterkovými cestičkami podél záhonů nebo zídek. Podél os zahrad jsou umístěny pavilony, bazény, schodiště a další prvky paláce. Části zahrady jsou rozděleny do pěticek. Privátní zahrada sultána zvaná hasbahçe, zahrada voliéry, zahrada harémových apartmánů, zahrada princezniných apartmánů, zadní zahrada a zahrada ze strany moře. V zahradách můžeme najít unikátní typy druhů stromů nebo keřů.¹⁴

Dnes komplex funguje jako veřejně přístupné muzeum. Podlahy jsou pokryté zdobenými dřevěnými parketami a hedvábnými či vlněnými koberci zvanými Hereke. Nacházejí se zde originální křišťálové lustry, svícny i krby. V muzeu paláce je možné navštívit v současné době i sbírku olejomalb, jejímž vrcholem je kolekce obrazů Ivana Aivazovského. Veřejně přístupná je i zmíněná barokní mešita. V prostorách zahradní části harému se nachází muzeum hodin, exkluzivní výstava šperků či hodinových strojků. V roce 1938 zde zemřel zakladatel moderního tureckého státu, Mustafa Kemal Atatürk, jelikož palác v té době sloužil jako prezidentské sídlo a je mu zde věnován i pokoj, ve kterém působil.

---

¹⁴ MAKHIJA,S. Dolmabahçe Palace by Mihran Mesrobian: The flamboyant Palace.

Všechny umístěné hodiny v paláci ukazují čas 9:05, čas kdy prezident zemřel.¹⁵

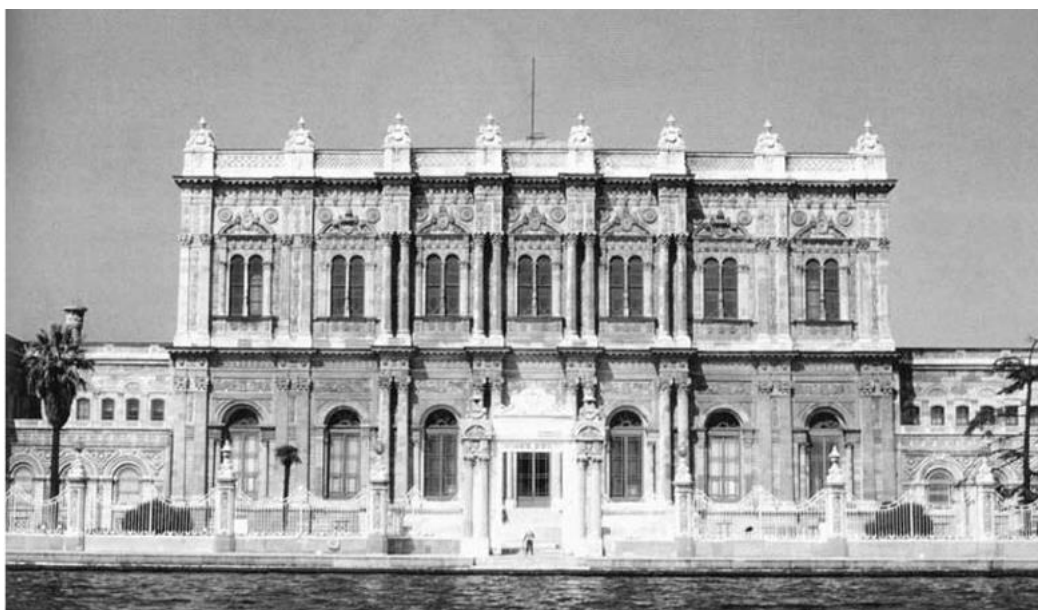
¹⁵ STARÁ, V. Palác Dolmabahçe: domov celkem šesti sultánů.

Obr.1.

Na obrázku je vyobrazena brána do Paláce Dolmabahçe. Saltanat Kapisi, neboli Sultánova Brána.

Obr.2.

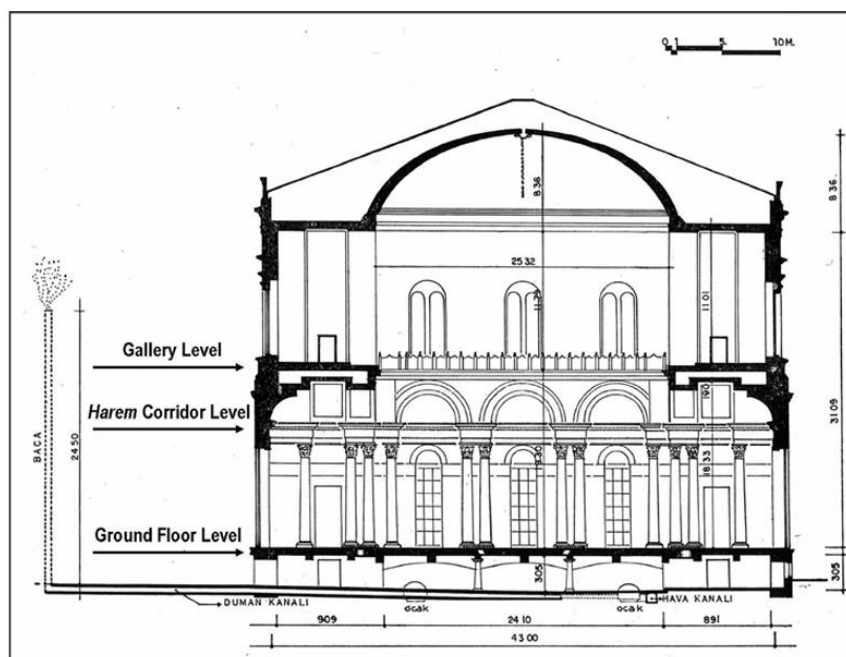
Na obrázku se nachází pohled na budovu komplexu, přímo tedy Obřadní síně zvané Muayede Salonu. Pohled je z části Bosporu. Také zde vidíme jednu z bran, které sloužily pro vstup do komplexu, ze strany moře.

Obr.1.: KALNITSKYL,R. Dolmabahce Palace. Shutterstock.

Obr.2.: YÜCEL, I. Dolmabahçe Sarayı, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayın. Department of National Palaces Publication.

Obr.3.

Na obrázku je plán budovy paláce, rozříznutá část Muayede Salonu, tedy Obřadní síň. Opět je plán situován z pohledu od moře.

Obr.4.

Jedná se o vlastní fotografii barokní mešity Dolmabahçe, fotografie byla pořízena v roce 2021.

Obr.3.: MEREY, L.S. Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonunun Isıtma Donatımı. "İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Dergisi"

Obr.4.: Vlastní fotografie 2021.

7.2 Palác Topkapi

Topkapi Sarayi, neboli Velký palác osmanských sultánů, byl založen v letech 1459 až 1466 sultánem Mehmetem II. Rozloha tohoto komplexu je přes 70 hektarů a je složena z teras, zahrad a nádvoří, které mají svou vlastní funkci. Komplex je opevněn hradbou s věžemi, které kopírovaly středověké byzantské hradby. Hradby s dvaceti osmi věžemi se táhly od Zlatého rohu k Marmarskému moři uzavírající První pahorek. Na obrázku č. 5 ,6 a 7 můžeme sledovat v jakém uspořádání jsou jednotlivé části komplexu. Jedná se o plán komplexu z ptačí perspektivy. Hlavní vstup do hradeb byl u Saray Burnu, kde Zlatý roh sousedí s Bosporem a Marmarským mořem. Vjezd vystupuje v literatuře již pod jménem jako Topkapi, což v přímém překladu znamená „Dělová brána“. Vjezd byl tedy ohraničen děly. Název celého paláce vzniká díky názvu této brány. Hradby celkově rozdělávaly 3 brány, jako hlavní vstup sloužila Imperiální brána, u které strážilo 50 mužů vchod do celého komplexu. Za touto branou, někdy zvanou Bāb-i Humāyūn se nacházelo první nádvoří.¹⁸

První nádvoří bylo umístěno před tímto mohutným komplexem a sloužilo především veřejnosti. Mělo využití jako mincovna, nemocnice, arzenál, pekárna, sklad, obydlí pro služebnictvo a gardy. V těchto místech dodnes stojí kostel Hagia Edirne, který byl zasvěcený Božímu míru. Ten měl funkci jako skladiště zbraní pro janičáře. V nemocnicích pracovali židovští doktoři, a to především za sultána Beyzita, jelikož právě on poskytl během konce 15. století útočiště mnohým Židům, kteří byli tehdy vyhnáni ze Španělska. Na prvním nádvoří západní strany se nachází brána Çinili Köşkü, která ústí do Gülhane Parku, který za dob sultánů sloužil jako palácová zahrada. V zahradě se nacházela voliéra nebo další exotická zvířata, která měla za úkol udělat dojem na cestovatele, kteří přijížděli z dalekých krajín navštívit sultánovu rezidenci. Jelikož byla zahrada na pobřeží Marmarského moře, sultán Beazid II. zde nechal

---

¹⁸ FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu, s.51-53.

vystavět rybářský pavilon Balikhane Kapısı, také pobřežní pavilon zvaný Yalı Köşk. První nádvoří lemuje brána pozdravů, turecky Bab-i Selam někdy přezdívána Orta Kapi, což v překladu znamená Střední brána, která mimochodem sloužila i jako spojnice mezi prvním nádvořím a tím druhým.¹⁹

Druhé nádvoří je již situováno uvnitř hradeb a sloužilo civilní správě říše neboli Imperiální radě s umístěním stájí a kuchyní. Zde se nachází 3 brány, jedna z nich se nazývá kočárová, která spojuje druhé nádvoří s harémem, který se nachází směrem ke čtvrtému nádvoří. Harém pochází z arabského slova harîm, což znamená v přímém překladu tajemství, nedotknutelnost či posvátnost. Harémová část paláce byla samotným domovem sultána, jeho matky a celé rodiny včetně bratrů, synů nebo také dcer. V těchto místech se vzdělávaly pod vedením sultánovy matky vysoce postavené úřednice, služebnice. Učily se zde číst, psát, hrát hudbu nebo zde probíhalo vzdělání palácové etikety a protokolu. Po několika letech dívky dostaly doklad o absolvování tohoto typu vzdělání, sadu diamantových šperků, zlato a oblečení. Poté se pro ně hledal vhodný manžel. Dívky byly ceněny pro své dobré vychování a diskrétnost. Nesměly ale prozrazovat harémové intimní detaily. Z doložených písemných dokladů nebo ilustračních zdí harému dedukujeme spokojenost žen, které prošly zdi sultánova harému.²⁰ Až za sultána Murada III. byl postaven palácový harém v dnešní podobě. V další části druhého nádvoří se nacházela již zmíněná kuchyň, ve které figurovalo až 600 cukrářů a 200 kuchařů v 16. století, kteří plnili důležitou funkci, občerstvovali nejen sultána, ale také jeho ženy v harému.

Do třetího nádvoří mohli vstupovat jen nejvyšší hodnostáři dvora. To obsahovalo recepční sály sultána, nejvyšší soud, knihovnu, a také palácovou školu. Palácová škola sloužila pro výchovu mladíků k vojenské službě nebo úředničtině. Učni byli především křesťané, kteří zde byli odvedeni v rámci daní devřišme nemuslimského obyvatelstva

---

¹⁹ FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu, s.54.

²⁰ CIMILLI, C. Secret Garden. Topkapi Palace Harem.

muslimskému státu. Dalšími mladíky, kteří zde studovali, byli například zajatci z válek. Absolventi této palácové školy se většinou uplatnili jako velkovezíři nebo zasedali v nejvyšších úřadech Osmanské říše. Dar-us Saadet, neboli Dům blaženosti byla izolovaná část sultánova soukromí přiléhající ke třetímu nádvoří. Při příležitosti zasedání na trůn nebo při slavnostních dnech sultán sedával na křesle naproti brány Domu blaženosti. Bránu Blaženosti, neboli Bâbüssaâde, můžeme sledovat na fotografii (Obr. 8) pod textem. Jedná se o malbu znázorňující sultána Selima III. a audienci před Branou Blaženosti v roce 1789. V rámci třetího nádvoří stála i mešita zvaná Aĝalar Camii, která sloužila především jako místo určené pro modlení strážcům či studentům Palácové školy.

Sultánovu soukromí bylo vyhrazeno čtvrté nádvoří, a to jeho vlastnímu obydlí, již zmíněnému harému, okrasným zahradám s fontánami. Ze čtvrtého nádvoří šlo vidět vyhlídkovými terasami k jednotlivým pavilónům. Za sultána Mehmeda IV. a Osmana III. byly postaveny další objekty dnešní podoby komplexu. Komplex zasáhl požár v roce 1574 nebo také v roce 1665 a 1856. S postupnými požáry se snižovaly nároky na zdobnost objektů, to znamená, že se design po staletí měnil, ale spíše ke skromnějšímu. Tento komplex sloužil jako rezidence sultánů po dobu až 4 staletí. Poté sloužily budovy jako obytná rezidence pro vládnoucí rodiny. V dnešní době je v komplexu otevřeno muzeum. Lidé navštěvují komplex Topkapi nejen pro jeho unikátní architekturu a dědictví osmanské kultury, ale také na obdiv Islámských posvátných relikvií, také známé jako Svaté relikvie, které jsou zde umístěny v síni Tajné rady. Mezi takové relikvie patří například raný rukopis koránu z 8. století.²¹

Během staletí do komplexu přibývaly další pavilony, jako například za sultána Selima byl zřízen přímořský pavilon, také známý pod jménem Mramorový palác. Když sultán Selim porazil perského šáha Ismaíla a připojil celou východní Anatolii, poté také porazil Mamlúky v Egyptě a

---

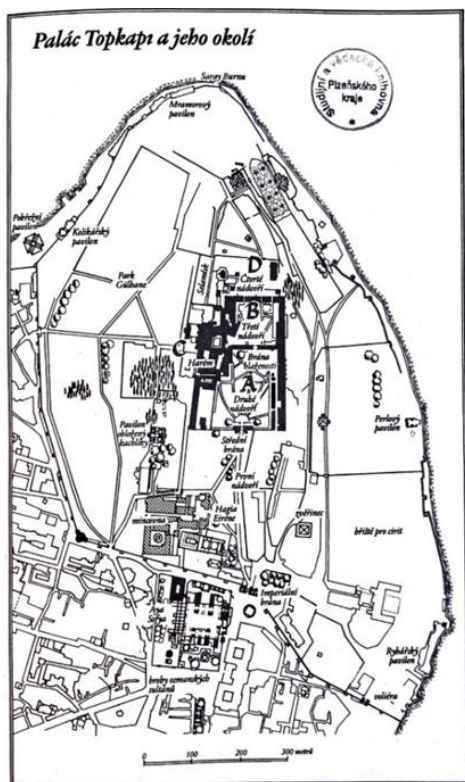
²¹ HRŮZA, J.: Urbanismus světových velkoměst, 2.díl Athény, Řím, Istanbul, s.142.

dobyl Káhiru, tak přenesl do Topkapi paláce svaté relikvie proroka Mohameda, do pavilonu Posvátného pláště.²²

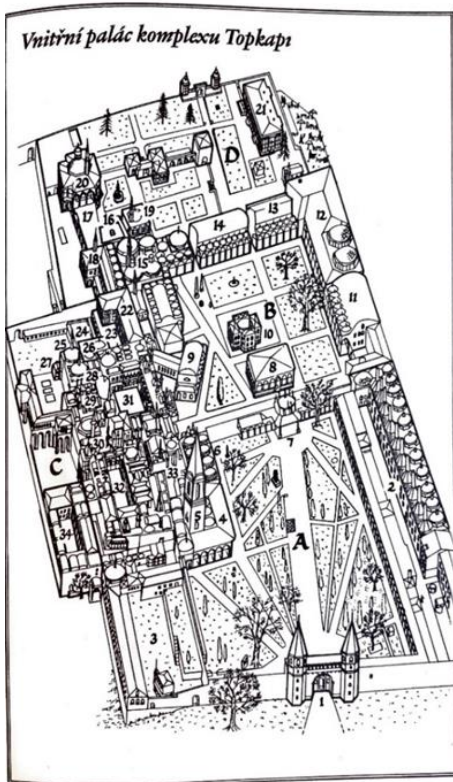
---

²² FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu, s.60-66.

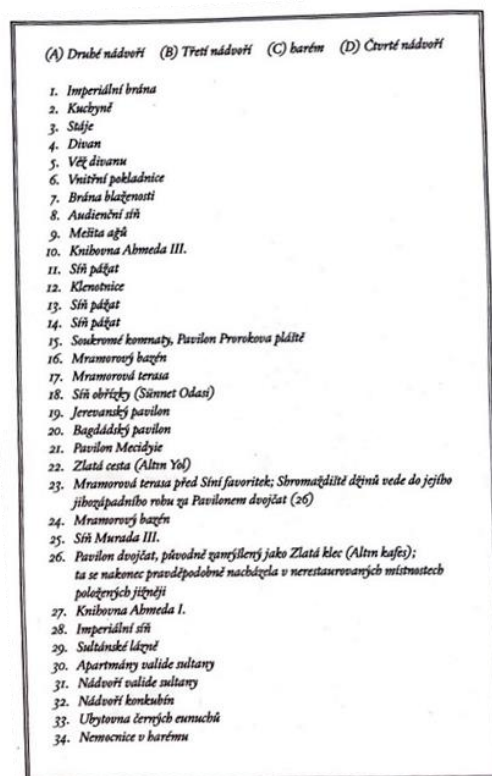
Obr.5.

Obr.6.

Obr.7.

Plánky Topkapı komplexu a popis jeho vnitřní struktury.

Obr.8.

Audience sultán Selima III. před Branou Blaženosti (1789).

Obr.5.: FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu.

Obr.6.: FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu.

Obr.7.: FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu.

Obr.8.: SOTH.A.: The Secret Sign Language of the Ottoman Court.

7.3 Palác Yıldız

Palác Yıldız, neboli Hvězdný palác se nachází na ploše 500 000 metrů čtverečních plných kopců a údolí ve čtvrti Beşiktaş, nedaleko paláce Dolmabahçe. Jedná se o komplex pavilonů a zahrad, který byl postaven v 19. století a sloužil 33 let jako sídlo osmanského sultána. Od roku 1876-1909 místo obýval sultán Abdülhamida II. Palác byl příkladem tradiční osmanské architektury. Areál okolo paláce byl vysazen přírodními lesy. V době vlády sultána Ahmeda I. (od 16. století) byl toto císařské panství využíváno sultány k lovu. Později komplex sloužil jako místo odpočinku pro následovníky trůnu Ahmeda I. Sultán Abdülmecid I. a Abdülaziz si okolo paláce postavili svá sídla. Návrhářem a architektem stavby byl secesní italský architekt Raimondo Tommaso D'Aronco.

Komplex, který je obehnan hradbami, je složen z následujících částí:

Státní apartmány, pavilón Velký Mabeyn (Büyük Mabeyn), pavilón Şale, pavilón Malta, pavilón Çadır, divadlo a opera Yıldız. Palácové zahrady jsou přístupné veřejnosti. Palác Yıldız je spojen zahradou s palácem Çırağan, který leží na Bosporu. V komplexu se také vyskytuje několik kiosků, v tureckém jazyce vystupujícím pod názvem „köşk“. Jedná se o pojem z islámské architektury, což je otevřený kruhový pavilón, ke kterému přiléhá střecha podepřena pilíři. Nicméně slovo se poté začalo aplikovat na širokou škálu architektonických prvků.

Za vlády sultána Selima III. se zde postavil první pavilón, kde je například kiosky s fontánou věnován matce sultána. Nicméně tyto stavby byly poté zbořeny. Za vlády sultána Abdülazize bylo postaveno v komplexu několik nových pavilonů i letních paláců. Například Malta Kiosk, Çadır Kiosk a Çit Pavilón. Za vlády sultána Abdülhamida II. se rozrostl terén, který byl následně vysazen vzácnými květinami, stromy a rostlinami z různých částí světa. Od této doby palác Yıldız o velikosti asi 500 000 metrů čtverečních sloužil již jako osmanský dvůr, tedy čtvrté sultánské sídlo, které

---

zahrnovalo několik vládních, obytných, průmyslových i kulturních budov. Dříve sultánové panovali z paláce Dolmabahçe. Za vlády sultána Abdülhamida II. z tohoto místa vyrostl opravdový komplex, kde ubytoval více než 12000 lidí, pracovníků v továrnách a dílnách komplexu. V komplexu pavilonů byly také kiosky, divadla, muzea, knihovny, opravárny, truhlárny a také nařídil postavit další nové budovy.²⁴

Palácový komplex je složen ze tří nádvoří. První nádvoří, které mělo především administrativní funkci, tvoří servisní budovy, kanceláře, oficiální byty, kde bydleli vládní úředníci především vlády Abdülhamida II. Dále se zde nacházela zbrojnice, několik pavilonů, tesařské dílny, lékárny a knihovny.

Druhé nádvoří, sloužilo pro soukromý život sultána a jeho rodiny. Nachází se zde například zahrada Hasbahçe, harém, divadlo a několik kiosků, například kiosky Mabeyn, Cihannuma a ostrovní kiosky.

Třetí nádvoří tvořilo především zahrady, skleníky a další kiosky: kiosk Chalet, Malta, Çadır. Nachází se zde také továrna na dlaždice Yıldız. Do doby, než na trůn usedl Abdülhamid II., porcelán (obrázek č. 9) a dlaždice byly importovány z poměrně drahé Evropy nebo Východu, takže si tímto sultán zajistil soběstačnost paláce i samotné říše. Tato továrna (obrázek č. 10) se poté stala diplomatickým faktorem a do dnešních dob je Yıldız porcelán vysoce ceněn.²⁵

Jednou z hlavních budov komplexu Yıldız paláce je pavilon, zvaný Velký Mabeyn kiosk. Jedná se o dvoupatrovou budovu, kterou nechal postavit v roce 1866 sultán Abdulaziz. Budova je zevnitř zdobena dekoracemi v tureckém a islámském stylu a sloužila jako správní ústředna říše, posléze budova sloužila jako přijímací kancelář.

---

²⁴ TÜRKER, Deniz. The Accidental Palace: The Making of Yıldız in Nineteenth-Century Istanbul, Penn State University Press, s 25, 26.

²⁵ Damlibağ, F. "YILDIZ PORCELAIN AND CERAMIC FACTORY".

Další budovou komplexu je pavilón Çit, místo určené k přijímání mezinárodních návštěv. Jedná se o jednopodlažní budovu umístěnou před kioskem Velký Mabeyn na severním konci zahrady. Yerevanská komora se nachází na opačné straně pavilonu Velký Mabeyn. Toto místo sloužilo vojenským důstojníkům. Zbrojnice je budova s podélným půdorysem, sloupy v korintském stylu, nástěnnými malbami a sbírkami císařských zbraní.

V roce 1901 byl přistaven ke komplexu malý pavilón Mabeyn, na příkaz sultána Abdulhamida II. Tento objekt měl sloužit k pořádání oficiálních setkání. Tato budova je rozdělena na dvě patra, a je známa především díky květinovým secesním zdobením na stěnách, stropě a zábradlí.

Ada Köşkü neboli ostrovní kiosek byla poměrně malá jednopodlažní budova postavena v secesním stylu. Sloužila především pro sultána, aby odtud mohl pozorovat zvířata.

Jako letní pavilón paláce Yıldız, byl postaven Pavilón Hünkar ve stylu připomínajícím bagdádskou architekturu se stropními malbami. Další budova, a to třípatrová patří Cihannüma kiosk (scénický kiosek), který byl navržen s panoramatickým výhledem na průliv Bospor.

V komplexu nechyběly ani lázně, které byly postaveny po vzoru západních lázní, nejednalo se tedy o typické turecké lázně, známé pod názvem Hammam.

Divadlo v komplexu bylo postaveno v roce 1899, především pro návštěvu německého císaře Viléma II. V divadle vystupovali umělci z Itálie, Turecka a dalších zemí. Na shromáždění cenných knih a fotografií soukromé sbírky sultána Abdülhamida II. byla postavena v komplexu palácová knihovna. Kiosek Şale patří k nejvýznamnější stavbě osmanské architektury 19. století, nicméně interiér je vybaven v evropském stylu. Kiosek se skládá ze tří sekcí, které se stavěly postupně. Ke kiosku je také připojena zahrada s vysokými zdmi. První část kiosku byla postavena v roce 1880, druhá část v roce 1889, ve které se nachází místnosti a sály.

Třetí část kiosku byla postavena 1898, jednalo se o rozšíření o ceremoniální místo. Poslední dvě části byly postaveny pro posledního německého císaře Wilhelma II., jelikož navštěvoval velmi často Istanbul z důvodu kooperace říší, tedy Německé monarchie a Osmanské říše.

V zahradách Yıldız parku, který se nachází na obrázku 11, se nacházejí pavilony Malta a Çadır. Jedná se o dvoupatrové budovy postavené v barokním stylu za sultána Abdülazize. V zahradách se mimo jiné také nachází umělý kanál, velké bazény, fontány, letohrádky a pavilony. Sultánem Abdülhamidem oblíbená zahrada byla Hasbahçe, neboli královská zahrada, do které investoval na její terénní úpravy a výsadbu exotických rostlin, květin a stromů. S návrhem pro tuto zahradu v romantickém stylu pomohlo sultánovi mnoho německých, francouzských a italských odborníků. Kromě kiosků je hlavním prvkem této zahrady bazén s názvem „Hamid“, který vypadá jako přírodní řeka o velikosti 300 metrů na délku a 15-40 metrů na šířku. Uprostřed bazénu je vybudován malý umělý ostrůvek.

Součástí komplexu byla postavena v letech 1884, 1886 mešita Hamidiye (Yıldız). Mešita má obdélníkový půdorys s jedním minaretem. Budova je postavena architektem Sarkis Bey Baylanem v novogotickém stylu s osmanskými prvky (motivy).²⁶

Po roce 1923, tedy vyhlášení Turecké republiky byly některé z budov palácového komplexu předány ministerstvu kultury a od této chvíle slouží jako muzeum. V muzeu se nachází cenné předměty, umělecká díla, výrobky z Yıldız porcelánu, vystavuje se cenný nábytek pozdní osmanské historie. Ostatní budovy komplexu byly přiděleny různým institucím. Mezi takové instituce patří například Technická univerzita Yıldız, metropolitní magistrát města Istanbulu, oddělení národních paláců a Institutu pro výzkum dějin islámského umění a kultur.²⁷

---

²⁶ Türkiye. Yıldız Palace Complex.

²⁷ TÜRKER, Deniz. The Accidental Palace: The Making of Yıldız in Nineteenth-Century Istanbul, Penn State University Press, s 25,26,27.

Obr.9.

Porcelánový výrobek ze sultánovy porcelánky.

Obr.10.

Sultánova porcelánka (továrna).

Obr.11.

Plánek komplexu Yıldız Paláce.

Obr.9.: Damlıbağ, F. "YILDIZ PORCELAIN AND CERAMIC FACTORY", A History of Istanbul.
 Obr.10.: Damlıbağ, F. "YILDIZ PORCELAIN AND CERAMIC FACTORY", A History of Istanbul.
 Obr.11.: FUAD,E. Yıldız Palace Site Plan. Yıldız Sarayı Tarihçesi.

8 POPISOVANÉ MEŠITY

Jakmile turecké vojsko pod vedením Mehmeda II. vstoupilo dne 29. května roku 1453 na území Konstantinopole, sultán vstoupil do kostela svaté Sofie a prohlásil jej za Velkou mešitu města. Od této doby se stává Konstantinopol hlavním městem říše. Okolo mešity byl založen vakf, což byla islámská náboženská nadace založena na principu daru majetku. Tento objekt sloužil na podporu vzdělání, tedy sloužil jako vzdělávací centrum. Kostel svaté Sofie nebyl jediným objektem na území Osmanské říše, který prošel upravením stavby pro islámské účely. Mezi další stavby patřily například: komplex kostela svatého Spasitele Pantepopta, který byl přeměněn na islámskou instituci Eski Imaret Medressesi (také tedy šlo o vzdělávací instituci - madrasu). Kostel Akataleptos byl konvertován do podoby tekke, tedy místo setkání pro dervíše, objektu se říkalo Kalenderhanova mešita. Kalendariya je odvětví dervíšů súfijovského řádu. Klášter Pammakaristos byl upraven do podoby dnešní Mešity Fetiye, tomuto objektu se věnuji v textu 9.1.²⁹

---

²⁹ KIRIMTAYIF, S.: *Converted Byzantine Churches in Istanbul, their Transformation Into Mosques and Masjids*, s. 7,8,9.

8.1 Mešita Hagia Sophia

Za nejvýznamnější stavbu byzantské architektury je považován chrám Hagia Sofia, turecky zvaný Ayasofya Camii, postaven na Zlatém pahorku, zasvěcený Boží Moudrosti jako jednomu z Kristových atributů. Chrám, jako křesťanská svatyně, byl postaven v letech 532-537 císařem Justiniánem. Jednalo se o projekt kupolové basiliky, který ale nebyl jediný na území tehdejší Byzancie.³⁰ Původní půdorys a řezy mešity můžeme sledovat na obrázku č. 12. Chrám byl vysvěcen roku 360 za vlády Constantia II. Po velkém požáru, při kterém Hagia Sofia utrpěla, byl znovu opraven císařem Arcadiem, poté zrekonstruován Theodosiem II. V roce 415 se Hagia Sophia stala sídlem ortodoxního patriarchátu až do dob dobytí Konstantinopole, což bylo roku 1453. V této době se stavba na příkaz Mehmeda II. konvertovala na mešitu Ayasofya, která sloužila až a do roku 1935. Poté se díky prezidentovi Mustafu Kemal Atatürkovi, budova sekularizovala a stala se muzeem do roku 2020, vystupující pod názvem: Ayasofya Müzesi. Od července roku 2020 se opět budova otevřela pro konání modliteb.³¹

Císař Justinián prověřil dva architekty, Anthemia z Tralles a Isidora z Milétu, aby vytvořili stavbu, která bude pýchou hlavního města Východořímské říše. Geometrické pojetí je založeno na matematických vzorcích Herona Alexandrijského. Hagia Sophia je konstrukcí z cihel, maltové spáry, kombinací písku a keramických kousků. Jedná se o tradiční kombinaci používanou v římských dobách.

Jako hlavní vchod do budovy, využívaným především císařem, byla používána Císařská brána z 6. století. Narthex neboli předsíň samotné lodi kostela spojuje dlouhá rampa s horní galerií neboli matroneum (ženská galerie), která je lokalizována naproti apsidě. Toto místo bylo určeno především pro císařovnu a dvorní dámy. Horní ochoz, vyzdoben

---

³⁰ DARK, R.K.- KOSTENEC, J.: Hagia Sophia Project. In: Institute of Classical Archaeology | Faculty of Arts | Charles University.

³¹ JARUS, O.: Hagia Sophia: Facts, History & Architecture. LiveScience Contributor.

mozaikami, patřil císařovně. V severní galerii prvního patra byly nalezeny graffiti v runách, které se pojí s historií Varjažských gard.

Stavba je kryta centrální kopulí o velikosti 55,6 m od úrovně podlahy se 40 klenutými okny, kterou architekti navrhli a podepřeli pomocí revoluční konstrukční metody zvané Pendentivem. Jedná se tedy o podepření masy, v tomto případě mohutné kopule pomocí kulového trojúhelníku nebo duté klenby, která spojuje rohy čtvercového nebo mnohdy i více úhelníkového prostoru. U západního vchodu do budovy jsou klenuté otvory rozšířené polovičními kupolemi stejného průměru jako centrální kupole, nicméně nesené na menších polokupolovitých exedrech. Důvodem takového uspořádání kupolovitých prvků, byla možnost světlého prostoru budovy.

Rozměry samotné stavby mešity jsou 81 m na délku a 73 m na výšku. Vrchol kopule je 55 m od hladiny půdorysu, který zde tvoří mozaikovou podlahu. Konstrukce má dvě kopule, nicméně po dobu stavby především první kopule se díky nedostatku profesionality staly strukturální problémy, a proto umocnění kopulí se řešilo po dobu několika let. Interiér mešity je obložen obrovskými mramorovými deskami, připomínajícími pohybující se vodu. Hlavní loď je tvořena z centrální kupole a je situována nad řadou oken a nese dvě další polokopule a dva klenuté otvory. Již zmíněné mozaiky hrály velkou podstatu výzdoby chrámu.³²V 2. polovině 9. století byly do této křesťanské stavby přidány figurativní mozaiky figurální dekorace: obraz Krista na centrální kupoli nebo východní pravoslavní svatí, proroci, církevní otcové a podobně. Nebo mozaika archandělů Gabriela a Michaela, kteří jsou do dnešních dob viditelní v rozích bemy, tedy vyvýšené oblasti svatyně. Přívěsky lodě byly pokryty obrovskými mozaikami šestikřídlých andělů zvané východě-křesťanskou terminologií hexapterygon. Dva klenuté otvory jsou nesené masivními porfyrovými sloupy, které klesají až k podlaze. Původně byla loď lemována byzantskými mozaikovými motivy z evangelií, nicméně po osmanském dobytí bylo mnoho z těchto křesťanských motivů pokryto islámskou

kaligrafií. Mezi nejvýznamnější mozaiky patří na hlavní kupoli, mozaika Krista (Pantokrator), která se klenula na ploše celého stropu. Poté se tato mozaika pokryla zlatou kaligrafií. Na kamenné podlaze hlavní lodi, která pochází z 6. století je vyobrazen takzvaný „Omphalion“, z řecké terminologie. Jedná se o velkou kruhovou mramorovou desku, na které byli korunováni římsští a byzantští císaři. Na severozápadě budovy stojí sloup přání, který má uprostřed otvor pokrytý bronzovými plátky.³³

Osmané dodali 8 masivních medailonů do interiéru mešity, které jsou zavěšeny na sloupech hlavní lodě. Jedná se o arabskou kaligrafii se jmény Alláh, prorok Mohamed, první chalífa Abú Bakr, druhý chalífa Umar Ibn al- Chattáb, třetí chalífa Usmán Ibn al- Affán a čtvrtý chalífa Alí Ibn Abí Tálib. Poté ještě Mohamedův vnuk Hasan a Husajn. Medailonky můžeme sledovat na obrázku číslo 13 pod textem. Nejzřetelnější jsou zde dvě kaligrafie, na pravé straně je napsáno Alláh a na levé straně Mohamed.

Další části jako byl mihráb či minbar a čtyři obrovské minarety zde přidali také Osmané během 15.-16. století. Funkce minaretů byla pro vyzívání k modlitbám pomocí oznámení zvané azán. Mehmed Dobyvatel nařídil postavit dřevěný minaret nad jednou z polovičních kopulí. Tento minaret ale již neexistuje, následně byl na tomtéž místě postaven minaret z červených cihel. Další tři minarety byly postaveny z bílého vápence a pískovce. Tlusté a 60 m vysoké minarety prošly rekonstrukcí v 15.,16., a 19. století, kdy byly taktéž obohaceny ozdobami z jednotlivých období.

Mimo jiné v mešitě Ayasofya je pochováno několik významných osobností Osmanské éry. Sultán Murad III., sultán Selim II., sultán Mustafa I., sultán Ibrahím a také sultána Mehmeda III. Také se zde nachází osmiúhelníková hrobka princů. Zde byli pohřbeni 4 princové a dcera sultána Murata III. Hrobky a její vnitřní stěny jsou ručně vymalovány rostlinnými motivy.³⁴

---

³² JARUS, O.: Hagia Sophia: Facts, History & Architecture. LiveScience Contributor.

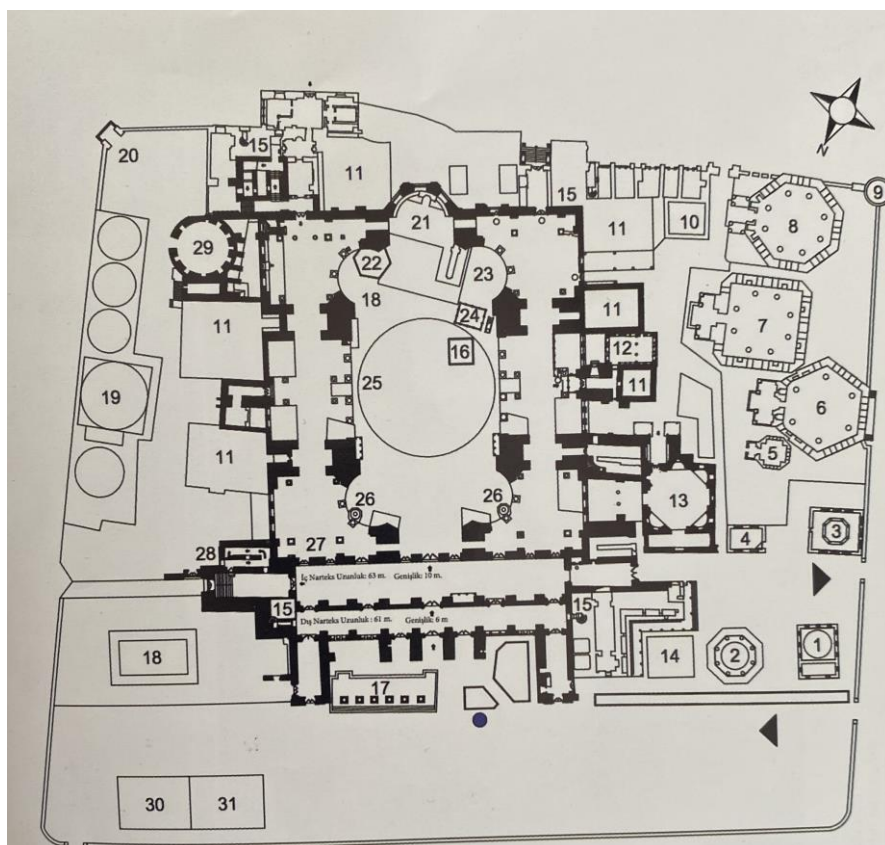
³³ EYICE,S.: "Ayasofya" [Hagia Sophia]. İslâm Ansiklopedisi .

³⁴ EYICE,S.: "Ayasofya" [Hagia Sophia]. İslâm Ansiklopedisi .

Na obrázku 14 pozorujeme přístupovou cestu do svatyně, která je vystavěna v parku spojující Modrou mešitu se svatyní Hagia Sophia. Tento park se nazývá Sultanahmet Park. Hagia Sophia je stala velice vlivnou stavbou v dějinách Osmanské říše. Pozdější osmanské mešity, jako Suleymanie či Modrá mešita byly ovlivněny stavbou mešity Hagia Sophia, půdorysem či výzdobou, která prezentuje prameny z byzantského stavitelství.³⁵ Na obrázku 15 je vyobrazena stěnná malba, a to přesně ikona. Tato ikona panny Marie s Ježíšem, i přes funkci stavby jako mešita, není zakryta a turisté si ji mohou prohlédnout nad hlavními dveřmi do svatyně.

---

³⁵ JARUS, O.: Hagia Sophia: Facts, History & Architecture. LiveScience Contributor.

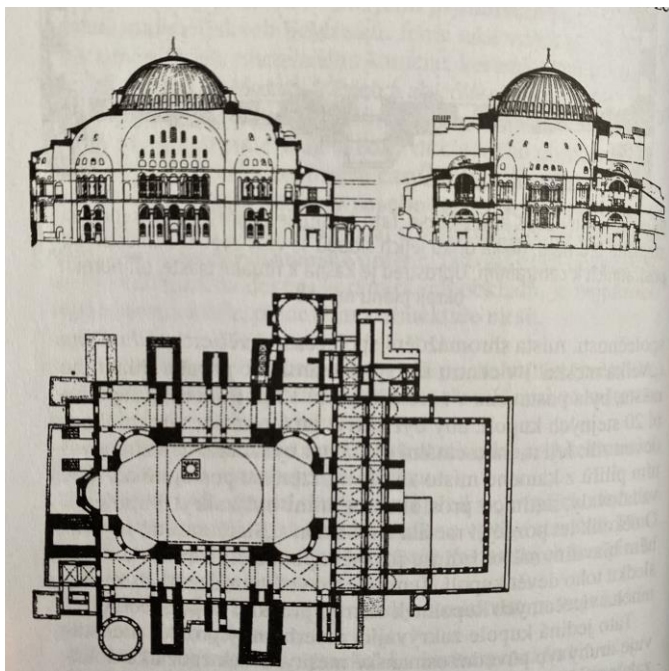

- 1) osmanská základní škola
- 2) fontána určená na rituální očiřtu
- 3) místnost pro stanovování časů modliteb
- 4) sídlo správní rady
- 5) hrobka princů
- 6) hrobka Murada III.
- 7) hrobka Mehmed III.
- 8) hrobka Selima II.
- 9) veřejná fontána
- 10) mramorová cisterna

- 11) opěrné zdi
- 12) knihovna Mahmuda I.
- 13) hrobka Mustafy I. a Ibrahima
- 14) faucety určeny k rituální očiřtě
- 15) minaret
- 16) omphalion
- 17) zbytky kostela Theodosia II.
- 18) madrasa
- 19) veřejná kuchyně
- 20) dveře veřejné kuchyně
- 21) mihráb
- 22) mahfil, vyvýřená plořina

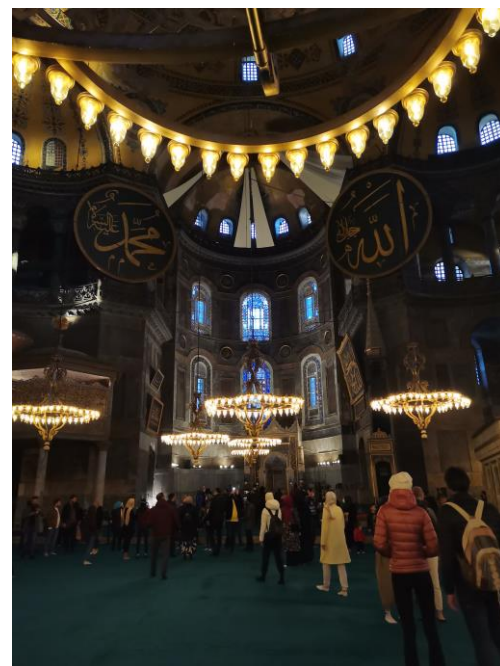
- 23) minbar
- 24) muezínův mahfil
- 25) muezínova plořina postavena Muradem III.
- 26) starožitné mramorové dózy
- 27) Sloup přání
- 28) rampa do horní galerie
- 29) pokladnice
- 30) místnosti odborníků
- 31) odpočinkové místnosti

Obr.12.

Půdorys a řezy chrámu Boží moudrosti

Obr.13.

Interiér mešity

Obr.14.

Přístupová cesta do svatyně.

Obr.15.

Ikona při vstupu do mešity.

Obr.12.: FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu.

Obr.13.: Vlastní fotografie 2021.

Obr.14.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.15.: Vlastní fotografie, 2021.

8.2 Mešita Süleymaniye

Sultán Süleyman I. pověřil architekta Mimara Sinana stavbou rozsáhlého komplexu mešit zvaného Süleymaniye. Na obrázku č. 16 je plán mešity Süleymaniye, vytvořen roku 1912, německým architektem a historikem umění Corneliem Gurlittem.

Komplex byl dokončen v říjnu roku 1557, důkazem je nápis na hlavním vchodu do Süleymaniye. Sám Sinan označil postavit Süleymaniye jako tovaryšskou práci, jako své poslání. Okolo mešity Süleymaniye jsou 4 minarety a mešita vyniká svojí mohutnou kupolí s vedlejšími kupolemi.³⁷ Lokace tohoto projektu byla a dodnes je na Třetím pahorku Starého města nad Zlatým rohem. Komplex byl vybudován na hornatém podloží a byl postupně terasovitě budován.

Na obrázku č.17 sledujeme architektonický plán (půdorys) popisovaného komplexu. Pod plánkem je arabský popis, který při překladu do českého jazyka znamená: Mešita Sultána Sulejmána v Konstantinopoli. Süleymaniye komplex zahrnuje hlavní mešitu sultána Süleymana, 4 madrasy zvané evvel, sani, salis, rabi a jejich přípravné školy, škola čtení koránu, škola náboženských tradic zvaná škola hadísů, neboli tradic proroka Mohameda. Dalšími částmi komplexu byla základní škola, lékařská kolej, nemocnice, útulek pro duševně choré, veřejná kuchyně, veřejné lázně, tržnice a 2 hrobky a to pro Süleyman I. a Roxelanu, jeho ženu. Boční prostory komplexu byly domovem pro různé obchůdky, které tvořily malé tržiště Tiryaki Çarşısı, kde se dalo pořídit například medicínské opium. Dnes na těchto místech jsou půvabné kavárny či restaurace. Nemocnice Darüşşifa byla postavena severně od hlavní mešity. Studenti lékařské koleje zde mnohdy konali své praxe. Ve vnější straně mešity okrsku se nacházejí zmíněné obchůdky. Nedaleko tohoto místa se nachází lázně zvané Dökmeciler Hamamı. Směrem na jih od Zlatého rohu se nachází dvůr se hřbitovem za hlavní mešitou. Hřbitov zahrnuje mauzoleum Süleymana I., a také jeho milované ženy Hürrem

³⁷ FREELY, J.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu, s. 70.

Sultan. Hroby jsou postaveny ve směru Mekky k posvátnému kamenu Kába. V této části komplexu se také nachází malá budova pro správce mauzoleí zvána Türbedar odası, která dříve sloužila jako prostor pro čtenáře koránu. Během 18.-19. století se stalo místo oblíbeným pohřebištěm osmanských elit.

Budova mešity zahrnuje vnitřní nádvoří, vnější nádvoří, minarety, modlitební místnosti, mauzoleum, dekorace, školy a zbývají zákoutí. Nádvoří mešity Süleymana I. je v obdélníkovém tvaru vydlážděné bílým mramorem. Ve středu nádvoří leží mohutná obdélníková kašna s plochými oblouky. Kašna je výjimečná svojí architekturou, jelikož Sinan ji navrhl bez obvyklých výlevků, které doposud byly používány na kašnách, ve kterých se muslimové omývali před modlitbou. Tato fontána tedy neměla funkci pro rituální očistu, ale pouze jako elegantní prvek domu Alláhova. Očistné kohoutky byly umístěny na východní a západní straně fasády mešity. Nádvoří obklopuje ze všech stran podloubí a 28 kupolí. Jedna z kupolí byla postavena přímo nad dveřmi do modlitebny. Jedná se o poslední stavbu osmanské architektury, kdy byl použit třípatrový portál, který je vyšší než zdi samotného nádvoří. Každé patro portálu bylo navrženo jako malý byt, který byl využit pro personál mešity. Mezi takový personál patřil například strážce brány či muvakkit, čili ten, který měřil čas na svolávání modliteb. Oblouk nad zapuštěnými dveřmi je zdoben krápníkovou klenbou. Nad obloukem se nachází nadpis vyznání víry: „Není Boha kromě Boha jediného a Muhammad je posel Boží.“ Portál je korunován trojúhelníkovými hřebeny s ornamentálním lemováním nazvaným palmety. Nachází se zde jedinečná brána osmanské architektury, která se podobá vchodům do mamlúckých škol koránu. Sinan byl ve spojení s několika kulturami díky své praxi v armádě jako janičář. Je možné, že experimenty v architektuře byly inspirovány právě jeho předešlými poznatky z cest.

Mešita je lemována po stranách čtyřmi minarety. Minarety se nachází vždy v rohu stavby. Každý z minaretů je 76 metrů vysoký se třemi balkóny, které jsou ale na každé věži umístěny v různých výškách. Věže

jsou zdobeny dlaždicemi tyrkysové barvy a na vrcholu se tyčí špičaté čepice.

Vnější nádvoří obepíná mešitu ze tří stran. Stěny jsou nižší než ty z vnitřního okrsku, a jsou v nich okna i dveře pro přístup do sousedních ulic. V nádvoří se nacházely také stromy, například: cypřiše, lípy, jilmy nebo jasany. Tyto stromy tam stojí dodnes a tvoří krásné panorama komplexu.

Modlící místnost, čili vnitřek mešity má přístupní vchod ze severní strany přes vnitřní dvůr. Budova má velkou centrální kupoli zasazenou do krychle spodní konstrukce. Centrální kopule je spojena s dalšími dvěma půl kopulemi na severní a jižní straně, tak jako mešita Hagia Sofia nebo původní plán mešity Fatih. Potrubí, které se nacházelo v kopuli, mělo funkci odlehčení konstrukce stavby, a také ke zlepšení akustiky místa. Mihráb se nachází pod připojenými dvěma kopulemi, a paralelní uličky jsou pokryty vždy pěti kopulemi. Kopule v rozích stavby mají průměr 9,9 metru, ostatní kopule mají každá průměr 7,2m, kromě centrální, která má průměr až 49,5 metrů. Hlavní prostor je od uliček oddělen sloupy s velkými moly, a to na obou stranách budovy. Tyto sloupy měří 10,2 m a jsou zhotoveny z červené žuly nebo bílého mramoru. Sloupy navazují na krápníkové hlavice, ty podpírají boční galerii. V hlavních obloucích jsou vybudována okna. Světlo, které proniká, má ten efekt, že vnitřní stěny vypadají téměř průhledné. V celé stavbě Süleymaniye se celkem nachází 249 oken. Stavba je vytvořena stupňovitě k vrcholu hlavní kopule, která je pokryta olovem. Osmiúhelníkové věže zakončené vroubkovanými kopulemi lemují hlavní oblouky. Stěny mešity jsou vyztuženy symetrickými opěrami na osách pilířů, které nesou hlavní oblouky a centrální kopuli. Z jihu jsou tyto opěry z vnější strany, aby nenarušovaly mihráb, opěry ze severu jsou umístěny ve vnitřní straně konstrukce. Po stranách budovy se nacházejí arkády, které patří k inovaci dané doby. Každý postranní vchod do modlitební místnosti dostal jméno, například vezírské dveře, imámovy dveře atd., vchody byly využívány danými hodnostmi, například velitele janičářského sboru a jeho vojska. Po stranách mihrábu jsou barevná okna se sádrovými žebry nesoucí 99 jmen Božích, které zhotovil sklenář

Ibrahim. Omítka vnitřní strany budovy je bez jakýchkoliv ozdob, aby mohla vyniknout v bohoslužebné oblasti. Hlavní prostor modlitební místnosti tvoří mihráb, minbar, sultánovo lóže a tribuna pro muezziny, tedy svolávače modliteb. Mihráb je výklenek ve stěně, který je orientovaný v modlitebním směru kibly, čili ke Kábě. Minbar je prostor nebo také někdy přezdívaný kazatelna v mešitě, ze které vede imám páteční modlitbu. Sultánovo lóže sloužilo pouze vládci a jeho doprovodu, aby byli při modlitbě odděleni od zbytku shromážděného lidu. Jedná se o plošinu obehnanou zábradlím na osmi elegantních mramorových sloupech se špičatými oblouky se schodištěm dovnitř. Tribuna pro muezziny je zhotovena z mramoru podepřena šestnácti hladkými sloupy. Pódium pro imáma stojí na sedmi sloupech. Imám a plošina muezínů byly hned vedle sebe, jelikož muezíni pomáhali imámovi s akustikou při modlitbách. Fasáda Süleymaniye představuje tlumenou monochromatickou fasádu, na které se střídá bílá s červenou barvou po hlavních obloucích. V mešitách byly olejové lampy, které zamořovaly vzduch kouřem a teplem, což v zimních dnech umožnilo vést modlitby. Sinan vymyslel unikátní ventilační systém, který odváděl teplý, dusný vzduch do místnosti za vchodem a odtud úplně ven. Vzniklé saze se používaly na výrobu inkoustu nejvyšších kvalit. Na třetím obrázku pod textem je znázorněna miniatura komplexu Süleymaniye, v podání 2D malby. 2D vyobrazení bylo stěžejní u islámských umělců pramenící z myšlenky, že 3D realita je pouze jedna a to ta, kterou Bůh stvořil, čili pozemský život.

Na dekorace mešity používali řemeslníci drahé materiály, nicméně výzdoba byla vědomě zdrženlivá uvnitř i vně budovy, podle tradice proroka Mohameda. Dlaždice z Izniku (město v provincii Bursa) byly použity v rámci dekorace mešity, stejně tak jako na výzdobu mauzolea sultána. Obklady byly vyráběné technikou podglazurní malby se vzory, které nahradily motivy růží, tulipánů, hyacintů, vinné révy, cypřišů a dalšího rostlinstva. Motivy a umění dlaždic se dostaly do Osmanské říše přes Peršany. Iznik byl v 16. století významným místem pro výrobu nejvyšších kvalitních dlaždic říše. Sinan je využil při stavbě nejen mešit, ale i

paláců. V mešitě jsou osmanskými dlaždicemi zdobeny stěny mihrábu a okna portiku. Stěny kolem mihrábu jsou zdobeny bílými dlaždicemi s motivy čínských mraků na tyrkysovém pozadí. V mešitě je umístěn medailon v průměru 210 cm s verši súry „Al- Fatihy“, tedy verše otevírající posvátnou knihu korán. Kaligrafie těchto veršů je právě vyhotovena na dlaždicích s tmavomodrým pozadím a bílým textem. Tento medailonek je vydekorován impozantními dlaždicemi s kaligrafií. Kaligrafická díla mešity Süleymanie jsou od autora Hasana bin Ahmeda al Karahisari, který byl jako malé dítě adoptován Ahmedem al Karahisari, což je jeden z nejznámějších kaligrafů doby. Poslední restaurování dlaždic v mešitě Süleymaniye proběhlo v roce 2010. Dlaždice s kaligrafickými nápisy, byly vždy napsány v arabském jazyce, jelikož šlo o verše z koránu, jako například verš „o trůnu“, neboli „ayat al-kursi“, leží napravo od vstupních dveří. 9 verš vítězné kapituly súry „Al-fatiha“ leží na levé straně od vstupných dveří. Vršky oken mešity zdobí bílé obdélníkové dlaždicové lunety s bílou kaligrafií na modrém poli. Také na mramorových panelech můžeme nalézt kaligrafické nápisy, které obsahují čestné tituly Süleymana, který byl přemožitel zemí Východu a Západu. V pendentivech nad mihrabem stojí nadpisy vpravo „Alláh“ neboli Bůh a vlevo slovo „Mohamed“ neboli „Prorok Boží“. Kruhové panely horní části mola obsahující jména prvních 4 chalífů islámu, a to: Abú Bakr, Umar, Uthman a Ali. Přívěsky nad severními vstupními dveřmi zobrazují jména vnuků proroka Mohameda: Hassan a Husajn. Přestože Süleymaniye ztratila mnoho ze svých původních funkcí, zůstává centrem klíčových budov Istanbulu. Nejen svojí důležitostí, ale také svojí velikostí. Hlavní mešita slouží jako svaté místo modliteb muslimů z celého světa. Místo je magnetem historiků a výzkumníků architektury, nebo také ukázkou komerčního osmanského obchodu s tradičním jídlem, suvenýry jako jsou tkaniny či nádobí. Komplex sousedí s hlavním kampusem Istanbulské univerzity.³⁸

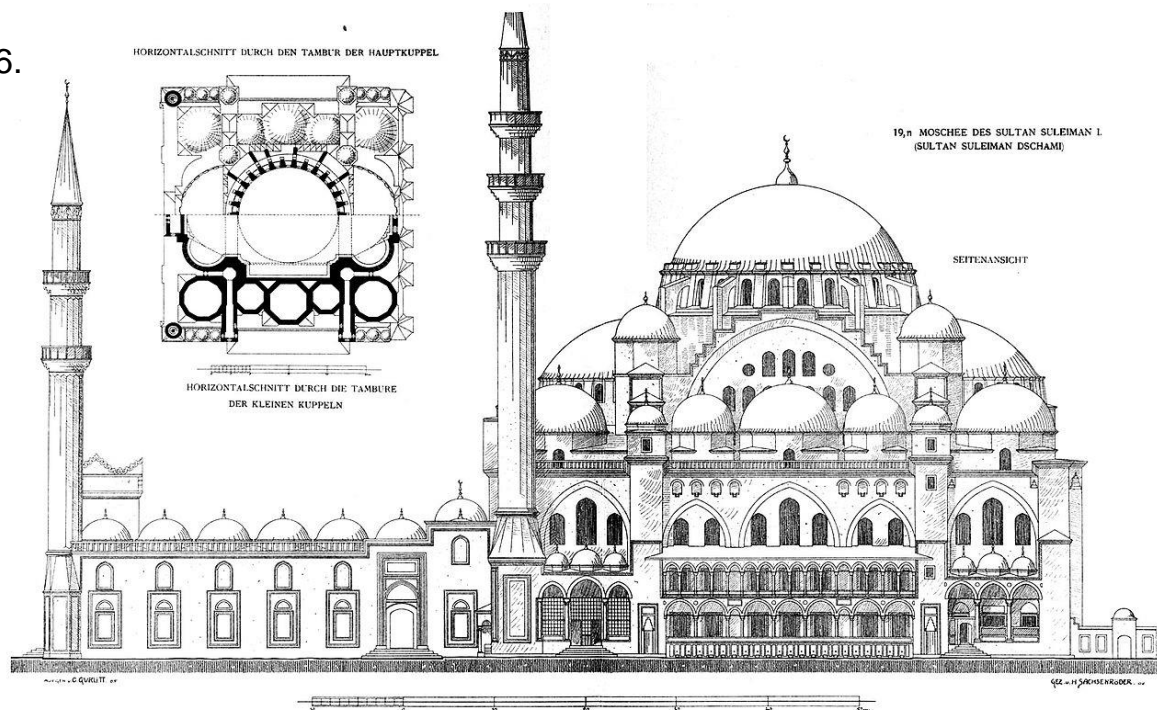
³⁸ ÇOBANOĞLU, A. V.- OKÇUOĞLU, T.: Sultanahmet and Süleymaniye, s.15-41.

V současnosti mešita neslouží jako muzeum, ale jako kongregační místo, které patří na seznam světového dědictví UNESCO.³⁹ Na obrázku 18 je 2D barevná miniatura mešity Süleymaniye.

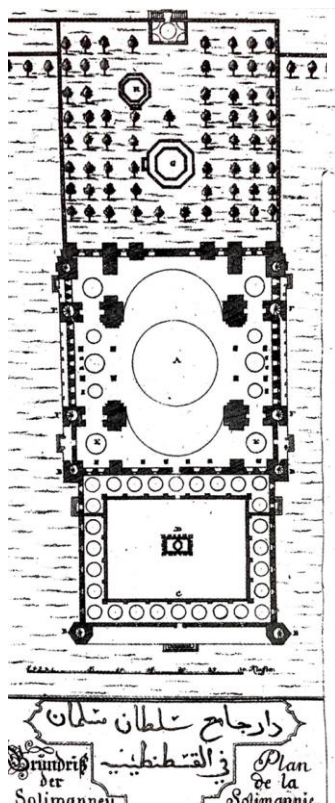
³⁹ ÇOBANOĞLU, A. V.- OKÇUOĞLU, T.: Sultanahmet and Süleymaniye, s.112.

Obr.16.

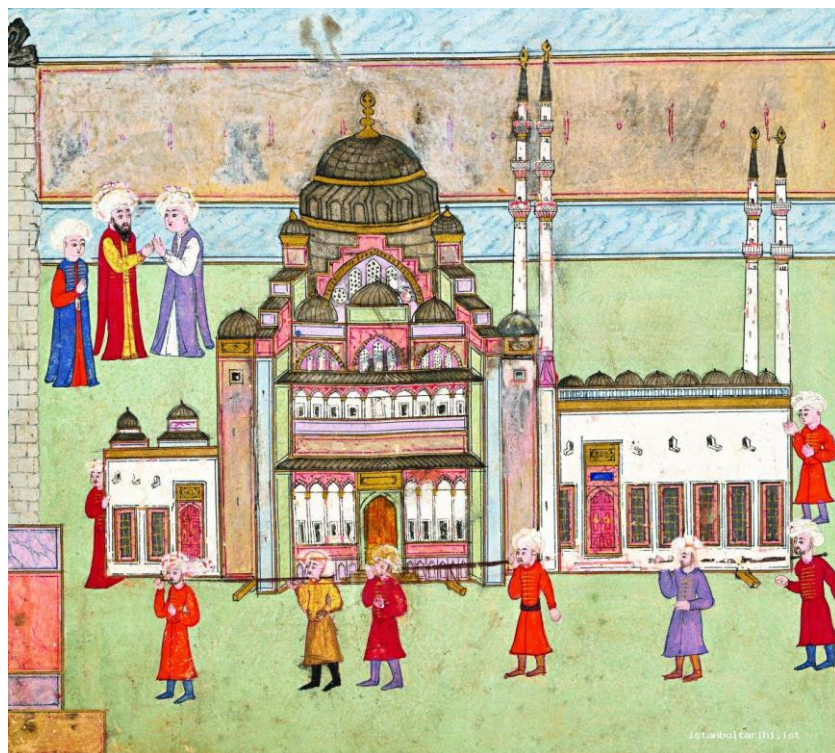

Černobílý plánek konstrukce mešity Süleymaniye.

Obr.17.

Obr.18.

2D barevná miniatura mešity Süleymaniye.

Plánek půdorysu Süleymaniye mešity.

Obr. 16.: GURLITT, C.: Die Baukunst Konstantinopels.

Obr. 17.: HATTSTEIN, M.: Islám - Umění a architektura.

Obr. 18.: GUNAY, R. Sinan: The Architect and His Works.

8.3 Mešita sultána Ahmeda

Mešita sultána Ahmeda I. je někdy přezdívána Modrá mešita pro unikátní modré dlaždicové obložení. Jedná se o nejvýznamnější bohoslužební místo Istanbulu, ale také o světově uznávanou architektonickou památku. Stavba svatyně byla nařízena sultánem Ahmedem I. v oblasti nejstarší části Istanbulu pojmenované po mešitě, tedy „Sultanahmet“, která dříve sloužila jako centrum společenského a politického života. Sedefkâr Mehmet Ağa byl architektem této stavby, která se nachází v části jádra Osmanské říše, kde mimo jiné leží také hipodrom a závodiště vozů. Hipodrom je úzký pás země, který tvoří v dnešní době městský park přezdíváný Koňské náměstí díky předešlým koňským dostihům. V současnosti se zde nacházejí již pouze 3 obelisky, sloupy a sochy z dob byzantských. Mešita byla postavena mezi lety 1609-1617 architektem Sedetkarem Mehmed Aghou. Toto místo sloužilo pro oficiální ceremonie, sultánovy páteční modlitby, důležité oslavy, například výroční připomínku narozenin proroka Mohameda. V roce 1622 zde probíhalo setkání vůdců náboženské hierarchie s janičáry, na počest zahájení povstání proti sultánovi Osmanovi II. Sultán byl poté sesazen a zavražděn. Financování osmanských mešit bylo především z bohatství získaného z výbojů v cizích zemích. Nicméně sultán Ahmed I. tento zdroj kapitálu postrádal, takže mešita byla postavena výhradně ze zdrojů královské pokladny.⁴¹

Komplex není postaven symetricky, skládá se z různých vzdělávacích, charitativních, obchodních a dalších budov: císařského kiosku, tržnice, lázní, základní školy pro chlapce, teologické školy, mauzolea Ahmeda I. (obrázek číslo 19 a 20), místa pro čtenáře koránu, nemocnice s vlastními lázněmi a malou mešitou. Mezi další objekty komplexu patřila vývařovna, hospic, kiosky, za kterým byla distribuována voda veřejnosti, fontány, obchody a domy. Mnohé z těchto staveb se ale nedochovaly. Po délce toho komplexu ze strany jihu se táhne bazar zvaný

---

⁴¹ ÇOBANOĞLU, A. V.- OKÇUOĞLU, T.: Sultanahmet and Süleymaniye, s.67-69.

Arasta. Na jihovýchodě komplexu byl postaven „Hünkar Kasrı“, neboli císařský kiosk, nacházející se na vnějším nádvoří. Na jihozápadní straně komplexu se nachází hamám neboli lázně a fontána „Sebil“, neboli kiosek v islámské architektonické tradici, sloužící pro užití vody veřejnosti. Madrasa byla postavena a lokalizována na sever nádvoří, základní vzdělávací instituce pod osmanským názvem Sibyan mektebi byla situována na východě nádvoří.⁴² Budova hrobky sultána Ahmeda I. byla původně postavena jako místnost pro časomíru modliteb (Muvakkithane). Na severní straně areálu se nachází několik obchodů, vstupní brány do venkovního dvora. Na straně Marmarského moře u jižního konce hipodromu byla postavena nemocnice (Darüşşifa). Z objektů hospice (imaret) se do dnešních dob dochovaly pouze části kuchyně, a to pec, spíž a jídelna.

Vnější nádvoří odděluje mešitu od několika vchodů. Na severní a východní straně tohoto rozsáhlého okrsku se nachází tři brány. Na jižní a západní straně se nacházejí dvě brány. Východní vchody mají přístup k madrase, ke škole koránu zvané „Darülkurra“, ke škole zvané „Sibyan mektebi“. Cesty vedoucích od jižních bran modlitebny stoupají po svahu ke zmíněnému bazaru zvaném „Arasta“. Centrální vchod v tomto komplexu existuje neporušen od 17. století. Všechny zdi vnějšího nádvoří jsou složeny z hrubého pískovce, nicméně severní stěna byla vyrobena jako jediná z mramoru. Sloužila totiž jako hlavní periferie, která hraničí s Koňským náměstím. Horní patra mešity byla postavena z kamene a cihel a sloužila jako ubikace pro personál mešity.

První a jediná osmanská mešita, která měla šest minaretů, byla právě mešita sultána Ahmeda I. Čtyři minarety se nacházejí v rozích budovy, a tyto minarety mají každý tři balkóny zvané seferes. Další dva minarety nacházející se na severu stavby, jsou poměrně menší a mají pouze dva balkóny. Minarety byly postaveny z materiálu zvaného „Küfeki“, nicméně toto byl materiál, ze kterého se stavěl i zbytek mešit. Jedná se o odolný typ pískovce, který se od středověku až po osmanské období

---

⁴² Öz, T.: "Sultan Ahmet Camii" in Vakıflar Dergisi, I., s.1-15.

používal pro monumentální stavby především v Istanbulu. Šachty minaretů jsou zdobeny mukarnasovými konzolami, které visí jako pláštěv. Součástí těchto mukarnasů jsou vyřezávané vzory. Na menších minaretech jsou vyřezávané vzory ve tvaru cypřišů, přičemž na větších minaretech nalezneme pás tyrkysových dlaždic. U menších minaretů byly při renovaci v roce 1894 do reliéfů vyšších částí minaretů přidány girlandy. V době Ramadánu (posvátného a postního měsíce pro muslimy), se zavěšují mezi dva východní minarety řetězy světel, které tvoří svítící epigram. Tato tradice osvětlení je z Osmanského období, nicméně tam bylo osvětlení realizováno pomocí olejových lamp.

Vnitřní nádvoří mešity, které sledujeme na obrázku 21 pod textem, tvoří harém, neboli nedotknutelný prostor. Nádvoří je o něco větší než samotná modlitebna mešity. Vnější fasáda nádvoří se skládá z dvoupatrových galerií, nicméně pouze na západní a východní straně. Na nádvoří najdeme vodovodní kohoutky pro vykonání rituální očisty před modlitbou. Pro vstup na nádvoří slouží klenbové brány. Vnitřní stěny těchto vchodů zdobí oblouky s červeno-bílými klenbami a lemující mramorové výklenky s mukarnami. Na vnější fasádě východní brány je osmiřádkový kaligrafický nápis. Vznešený klenutý portál s mukarnasovou půlkopulí (na vnější straně) odlišuje severní vchod od východní a západní fasády. Na vnější straně této hlavní brány je kaligrafický nápis: „Není Boha, kromě Boha jediného a Mohamed je posel Boží“. Jedná se o islámské vyznání víry, kterému se říká „šaháda“. Pod klenbou polokopule se objevuje druhý nápis, který prezentuje část verše 104 z koránu. Verš z kapitoly „Al- Nisa“ neboli „Ženy“: „Vždyť věřícím je přikázáno vykonávat Modlitbu v předepsaných hodinách.“⁴³Tedy jedná se o časy pěti modliteb, ve kterých se v mešitě sejde obec věřících a konají společně řízenou modlitbu. Uvnitř průčelí se nachází kaligrafický nadpis veršů 35, 36 z kapitoly „Al-Ma'arij“: „A ti, kteří na své Modlitby přísně dodržují, Ti budou v Zahradách náležitě poctěni.“⁴⁴ Tím je myšlen vstup do nebe, nebo do ráje, po smrti člověka. Pod tímto nadpisem jsou do kamene vytesány

---

⁴³ Korán, s.85.

sluneční hodiny, určené pro přesné stanovení času modliteb. Ve vchodech se nacházejí bronzové mohutné dveře. V hlavní bráně se nachází část třináctého verše súry „Al-Saff“, která je napsána nad geometrickými vzory: „pomocí od Alláha a blízkým vítězstvím, (ó Proroku) tak tedy oznam věřícím radostnou zvěst.“⁴⁵ Zmíněné geometrické vzory vynikají nad kameny z bílých mramorových dlaždic, které se nacházejí před hlavními dveřmi modlitebny a vedle severní brány, ze strany nádvoří. Další pestrost objektu dodává klenutá kolonáda obklopující zbytek dvora mešity. Před nádvořím se nachází cisterna s šestiúhelníkovým bazénem, který připomíná fontánu určenou k rituální očištění. Dekorativní reliéfní vzory vyskytující se nejen na kopuli bazénku jsou zdobeny květinovými vzory, které připomínají listy. Tyto vzory můžeme sledovat na tureckém dekorativním umění, které se vyvinulo ze zoomorfních motivů. Nad centrálním obloukem severní galerie se na fasádě nachází další kaligrafický nadpis. Tentokrát verš 339 z kapitoly „Al- Bakarah“ neboli „Skot“: „Dodržujte modlitby, i Modlitbu prostřední, a stůjte před Alláhem v pokoře.“⁴⁶ Obě strany hlavních dveří jsou zdobeny sedmi řádkovými mukarnasovými výklenky, které jsou zakončeny kaligrafickou deskou s nápisem sultána Ahmeda I. a všech předešlých sultánů, až k zakladateli říše, sultánu Osmanu Gazi.

Brána Cümle Kapıs slouží jako hlavní vchod do modlitebny mešity. Tyto dřevěné dveře zdobí geometrické tvary ze slonoviny, železa, perletě i želvoviny. Na každé straně budovy jsou ještě další dva boční vchody, tedy ještě zde existují čtyři další dveře pro vstoupení ze stran vnějšího nádvoří do modlitební místnosti. Modlitební síň o tvaru čtverce měří 64 x 72 metrů. Vnitřek interiéru vyplňují čtyři masivní sloupy, které podpírají oblouky budovy. Mimo jiné jsou popsány verši z koránu.

Centrální kupole nad síní měří v průměru 22,4 metrů a výška kopule je 43 metrů. Kupole je obklopena dalšími čtyřmi menšími, které se

---

⁴⁴ Korán, s. 720.

⁴⁵ Korán, s. 685.

⁴⁶ Korán, s. 43.

poté větví ještě na další tři kopule po stranách. Toto pravidlo čtyřlístku je ale porušeno na jižní části, kde se kupole větví pouze na dvě. Centrální kupoli nesou konvexní mramorové pilíře a zdobí ji nápis ze 42. verše kapitoly „Al- Fatir“ súra „Stvořitele“: „Alláh věru pevně drží nebesa a zemi, aby se neodchýlily ze svých míst. A kdyby se neodchýlily, nikdo by je po Něm nedokázal udržet. On věru je Shovívavý, Nejvyšš Odpouštějící.“⁴⁷

V interiéru modlitebny se nachází mnoho oken, některá jsou plná vitráží, které barevně osvětlují interiér modlitebny. Nad řadou oken se nachází 36. verš ze súry „Al- Núr“ znamenající „světlo“: „Alláh je Světlo nebes a země.“⁴⁸ Verše koránu jsou také napsány do polodómů, i okolo nich. V interiéru se nacházejí také medailonky s kaligrafickými nápisy 99ti božích jmen. Galerie je ohraničena mramorovým zábradlím, které je zdobeno typickým osmanským vzorem listů. Klenby, které obklopují oblouky galerií, jsou v červeno-bílých pruzích. Na jižní straně se nachází výklenek ve zdi zvaný mihráb, který je zdoben taktéž květinovým motivem. Nad výklenkem jsou koránové pasáže a po stranách jsou dva páry stříbrných svícňů. Tento mihrab je ceněn jako nejlepší modlitební výklenek z počátku 17. století. Nápis nad výklenkem jsou koránské pasáže z 37. a 39. verše ze súry „Rod Imraanu“. Na stěně nad mihrábem se objevuje 278. verš z koránské súry „Skot“: Ti, kteří věří a dobré skutky konají a dodržují Modlitbu a plní Zakát, naleznou odměnu u Pána svého a nepadne na ně žádný strach, ani nebudou zarmouceni.⁴⁹ Mramorové vysoké pódium pro imáma napravo od mihrabu, které má sloužit pro pronesení páteční modlitby, je zdobeno řezbou v listových a geometrických vzorech. Vlevo od mihrabu je v současné době zrestaurované dřevěné vyvýšené sedadlo pro imáma, vykládané perletí. Tribuna pro muezíny stojí na deseti osmibokých mramorových sloupech, přístup na tuto plošinu je díky dveřím vedle sloupu. Na jižní stěně, vlevo od mihrabu stojí sultánova lóže, do které se sultán dostal zvenčí modlitebny, přes císařský kiosek. Lóže má svůj vlastní mihrab s bohatou

---

⁴⁷ Korán, s. 508.

⁴⁸ Korán, s. 390.

⁴⁹ Korán, s.50.

kaligrafickou, kamenou, dřevěnou výzdobou nebo také kvalitní iznické dlaždice. Pro dervíše byly v mešitě vyhrazeny místnosti, pro duchovní izolaci, jako například na levé straně od lóže. Nebo tyto místnosti byly využívány samotným sultánem v době Ramadanu, pro účely poklidného půstu. Více než 21000 osmanských dlaždic zdobí hlavní prostor mešity. Je to také důvod, proč se mešitě říká Modrá mešita, jelikož dlaždice mají světle a tmavě modré pozadí za květinovými vzory. Na konci budovy se nachází klenutý prostor, který pravděpodobně sloužil k ustájení koní sultána a jeho doprovodu.

Součástí mešity sultána Ahmeda I. je také Hünkar Kasrı, imperiální kiosk neboli císařský kiosk. Jedná se o dvoupatrovou stavbu, v jihovýchodním rohu mešity, ve tvaru písmena L. Stěny spodního patra jsou vyrobeny z pískovce, horní patro je vyrobeno z cihel a kamene. Pozdější přístavbou tohoto kiosku byla barokní mramorová kašna. Do budovy kiosku se vstupuje z vnějšího nádvoří. Kiosek je propojen s císařskou lóží. Tento kiosek sloužil pro sultána jako místo odpočinku před bohoslužbou. Toto byl první císařský kiosek připojený k mešitě v osmanské architektuře, poté se tradice takových kiosků začala praktikovat.

Mezi další části komplexu patří základní škola pro chlapce, která se nachází východně od mešity. Stavba chlapecké školy byla dokončena až roku 1617, nicméně v roce 1912 byla poškozena rozsáhlým požárem, ale poté zrekonstruována roku 1965. Prostory okolo školy zaobíraly obchody, mramorová fontána vedle vchodu a teologická škola, která byla postavena roku 1620. Teologická škola neboli madrasa leží severovýchodně od stavby mešity. Budova se skládá z dvacetičtyř místností s kolonádou okolo obdélníkového dvora, který byl původně nezastřešený. Studenti zde studovali hadíse (výroky a skutky) proroka Mohameda a také zde studovali korán. V dnešních dobách tuto budovu obývá Ředitelství osmanských archivů ministerského předsedy Turecké republiky. Další částí komplexu je již zmíněné Mauzoleum sultána Ahmeda I. zvané Darül Kurra, které mělo i funkci jako čítárna koránu, která se nachází severně

od madrasy. Stavba byla započata hned po smrti sultána a dokončena roku 1619. V zadní řadě rakví se nachází rakve samotného sultána Ahmeda I., kde je také umístěn klenutý otvor pro pohled dovnitř místnosti. Důvod recitace koránu v této místnosti byl pro potěšení duše vládce i ostatních zesnulých, kteří zde měli umístěnou rakev. V místnosti je umístěno 36 rakví, přičemž 3 hrobky se nacházejí mimo mauzoleum u zdi nádvoří. Kupole mauzolea je zdobena květinovými motivy s nápisem z kapitoly 112 súry „Al- Ikhlaas“, což v překladu znamená „Deklarace Boží jednoty“. Vnější strana fasád je pokryta mramorem a interiér je bohatě vyzdoben. Nachází se zde také štít z ústřic, který korunuje epigraf nad vchodem do mauzolea. Na dveřích z ebenového dřeva je vyryta prosba: Otevírači bran (Bože), Otevři nám brány příznivosti. Tento nápis je vyroben ze slonoviny, perleti a stříbra. Nachází se zde také iznikové dlaždice s květinovými vzory, které zdobí místnost od podlahy po horní část spodní řady oken a přívěsky jsou zdobeny jmény Boha. Kopule je vymalována, uvnitř kopule a na stěnách vedle druhého patra oken jsou na zdi kaligrafické vzory, které také kryjí samotné rakve na pokrývkách. Do výklenků ve zdech jsou vepsány řádky poezie velebící sultána Osmana II.

Hamám, který patří ke komplexu, byl dokončen v roce 1617. Jedná se o šestiúhelníkový půdorys.

Nemocnice zvaná Darüşşifa, byla v komplexu dokončena spolu s vývařovnou roku 1620. Nemocnice měla svoje vlastní lázně a malou mešitu. Darüşşifa fungovala do poloviny 19.století, kdy ji nahradila obchodní škola. V dnešní době tato budova slouží jako rektorát Marmarské univerzity.

V komplexu se nacházelo několik sebilů pro distribuci vody obyvatelům. Nejzachovalejší sebily jsou napojeny na východní a západní bránu na severní straně vnějšího nádvoří. Mešita Sultána Ahmeda a ostatní části komplexu sloužily jako jedno z hlavních míst pro vzdělanost, sociální pomoc a obchod společnosti Istanbulu. Sice se nějaké funkce postupem času pozměnily, ale úplně nevymizely. Půdorys této stavby sledujeme na

obrázku č. 22. Pořád se jedná o centrum náboženské víry a komunálních aktivit. Mešita tedy neslouží jako muzeum, ale čistě jako kongregační místo, které patří na seznam světového dědictví UNESCO. Ročně do této svatyně vkročí 4-5 milionů turistů. Turisté se také shromažďují v celé oblasti Sultanahmed, ve které se organizuje mnoho náboženských oslav, kulturních festivalů. Jedná se o nejnavštěvovanější místo Istanbulu.⁵⁰

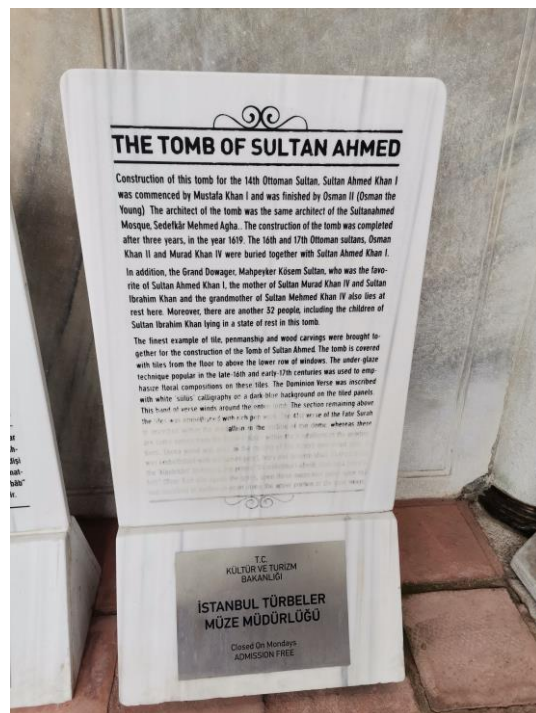
⁵⁰ ÇOBANOĞLU, A. V.- OKÇUOĞLU, T.: Sultanahmet and Süleymaniye, s.109, 112.

Obr.19.

Mauzoleum pěti sultánů, název objektu
Hrobka Turhan Sultan. Výhled na 44
hrobů.

Obr.20.

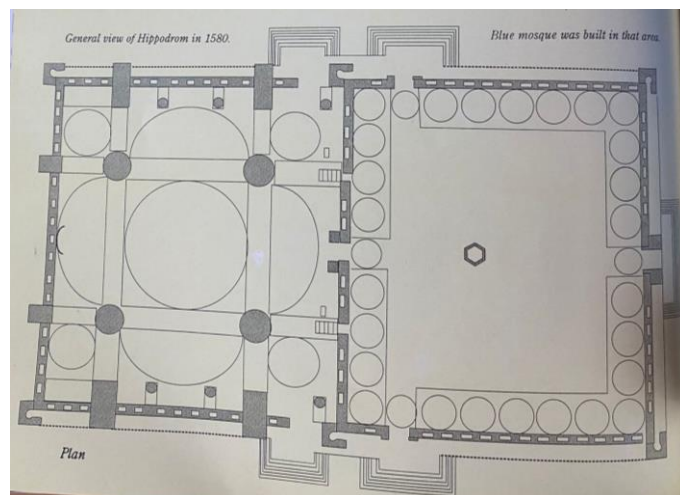
Deska historie hrobky sultána Ahmeda I.

Obr.21.

Pohled z rohu nádvoří Modré mešity.

Obr.22.

Plánek půdorysu Modré mešity.

Obr.19.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.20.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.21.: ÇOBANOĞLU, A. V.- OKÇUOĞLU, T.: Sultanahmet and Süleymaniye.

Obr.22.: ATEŞ, Mehmed.: The Blue Mosque and the Mosque of Suleiman the Magnificent.

9 POPISOVANÉ NÁBOŽENSKÉ BUDOVY

9.1 Klášter Pammakaristos

Klášter Theotokos Pammakaristos, klášter Matky Boží Vše požeňnané, nyní Mešita Fetiye, je sídlo ekumenického patriarchátu nacházející se ve čtvrti Çarsamba, na pátém kopci Konstantinopole. Jedná se o středobyzantskou církev, založenou s největší pravděpodobností během vládnoucí byzantské dynastie Komnenovců, prakticky se jedná o poslední stavbu před osmanského období. Když po roce 1261 Konstantinopol dobyli Byzantci, kostel se dostal do majetku protostrátora Michaela Tarchaneiotese Glabase, který mezi lety 1235-1305 stavbu rozsáhle obnovil. V raném palaiologovském období zde byla přistavěna boční kaple zvaná Parkeklesion. Tato byzantská kaple rozšířila kostel na jeho jižní straně a byla zasvěcena Christos ho Logos, z řeckého překladu Kristovu Slovu. Když zemřel, tak pro něj jeho žena, která se mimochodem stala jeptiškou, postavila malou svatyni jako památní místo, které sloužilo jako hrobka, nejen pro protostrátora Michaela Tarchaneiotese Glabase. Místo bylo vyzdobeno unikátními mozaikami, které jsou v kapli viděny dodnes. Opatem tohoto kláštera byl mnich zvaný Kosmas, který se stává ekumenickým patriarchou Konstantinopole v letech 1294 až 1303, vystupujícím pod jménem Jan XII. Sídlilo se stává 1456- 1587 patriarchátem řecké církve.

Když sultán Murad III. dobyl Gruzii a Ázerbajdžán, tak na počest tohoto úkonu přeměnil v roce 1591 tento kostel na mešitu a pojmenoval jej Fethiye Camii. Slovo „Fetih“ znamená v tureckém jazyce „dobytí“, název mešity tedy znamená Dobyvačná či Vítězná mešita. Většina výzdoby z vnitřních částí kostela byla odstraněna, aby vyhovovala modlitebním požadavkům islámské teologie. Po odstranění vnitřních stěn, se prostor modlitebny zvětšil. V roce 1640 požár v Balatkapi poškodil budovu mešity, nicméně v roce 1845 se začal opět renovovat. Důkazem nám je restaurátorská deska na jižním průčelí. Komplex byl ale dlouhá léta zanedbáván, a byl obnoven v roce 1949 americkým institutem

Dumbarton Oaks. Hlavní budova komplexu zůstává mešitou, ale boční kaple tedy parkklesion se otevírá veřejnosti jako muzeum. V roce 2021 se zahájily další restaurátorské opravy na budově komplexu. Klášter je po stranách obklopen parkem, okolo něhož se táhne po vnitřní a vnější straně elegantní nápis věnující se Kristu. Nápis vytvořil a napsal básník Manuel Philes.⁵²

Původní stavba v době dynastie Komnenovců byla budovou s hlavní lodí a dvěma deambulatoriemi (chórovými ochozy), třemi klenbami a na západní straně s nartexem (jednopodlažním prostorem předsíně spojeným arkádami s lodí kostela. Zdivo typické pro danou dobu byla metoda zapuštěných cihel do maltové lože.

Parkklesion představuje nejkrásnější stavbu pozdní byzantské doby v Konstantinopoli. Má typický čtvercový půdorys s pěti kupolemi. Mozaiky patří k unikátním uměleckým dílům doby byzantské. Umění mozaik nám prezentují obrázky č. 23a a 23b.

V hlavní křížové kupoli chrámu se nachází centrální arkýř, který je oddělen od zbytku interiéru. Kopuli vyplňuje obraz Ježíše Krista (vládce všemohoucího), obklopeného proroky Starého zákona (Mojžíš, Jeremiáš, Sofoniáš, Micheáš, Joel, Zachariáš, Abdiáš, Habakuk, Jonáš, Malachiáš, Ezechiel a Izajáš). Centrální kopuli rámují dvě menší kopule ze strany vnitřní. Ze západní strany lemují centrální kopuli taktéž dvě malé kopule, ale ze strany vnější. Střechu stavby podpírají čtyři mramorové sloupy, ve středu korunované náročně vyřezávanými hlavicemi. Oblouky slouží jako spojnice mezi sloupy a střechou. Loď je osvětlena vysokými okny a kupolovými světly na rozdíl od svatyně, ve které jsou vybudována okna na úrovni očí, ze kterých proudí minimum světla. V jihozápadním rohu lodě je jediný minaret, přístupný pouze z exteriéru stavby. Jeho barokní čepice pochází pravděpodobně z přestavby z roku 1845.

---

⁵² BELTING, H.- MANGO, C.- MOURIKI, D.- MURIKE, N.: Mosaics and Frescoes of St Mary Pammakaristos (Fethiye Cami Istanbul). Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, s.69, 75.

V apsidě neboli v oltářní nice půlkruhového půdorysu je zobrazen taktéž Kristus s Pannou Marií a svatým Janem Křtitelem. Vyobrazení křtu Krista je neporušené, umístěné na pravé straně kopule.

Jakmile se stavba kostela přestavovala do podoby mešity, nastaly zde velkolepé změny. Arkády spojující loď byly odstraněny, a byly nahrazeny širokými oblouky pro otevření hlavní lodi. Tři klenby byly také odstraněny a na jejich místě směrem k východu byla postavena velká kupolová místnost v šikmém úhlu k budově.⁵³

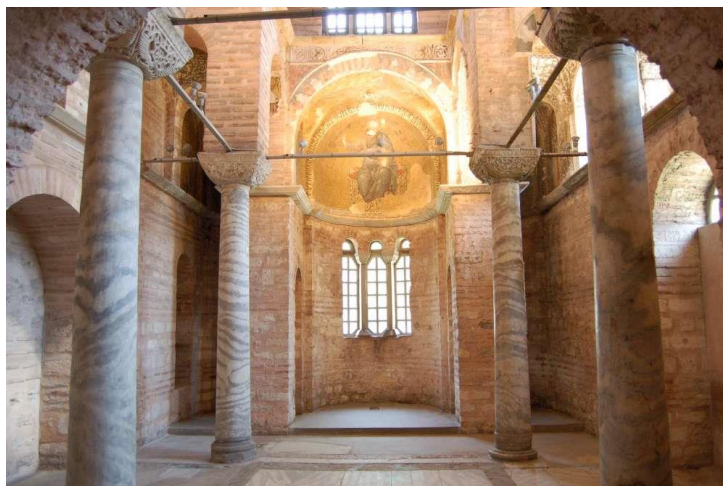
K objektu byla v letech 1591-92 přistavěna Madrasa architektem Sinanem Pašou. Fethiye Medresesi byla postavena na otevřeném nádvoří. Půdorys medresy byl ve tvaru U a tvořilo jej dlouhé severojižní křídlo a krátké boční křídlo. Při rekonstrukci madrasy Mimarem Kemaleddinem Beyem počátkem 20. století byl půdorys zachován, ale byl zde přistavěn suterén a přízemí, kde se nachází až sedmnáct místností. Od raného republikového období zde sídlí základní škola. V komplexu byla také fontána a knihovna, postaveny stevardem Mehmedem Aga.⁵⁴ Půdorys svatby se nachází na obrázku č. 24.

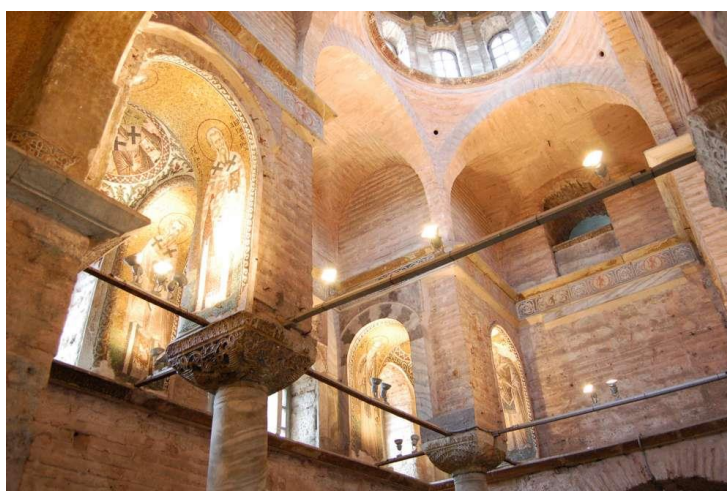
⁵³ BELTING, H.- MANGO, C.- MOURIKI, D.- MURIKE, N.: Mosaics and Frescoes of St Mary Pammakaristos (Fethiye Cami Istanbul). *Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies*, s. 69, 75.

⁵⁴ MATHEWS, Thomas F.: *The Byzantine Churches of Istanbul: A Photographic Survey*. University Park: Pennsylvania State University Press, s. 36, 37.

Obr.23a.

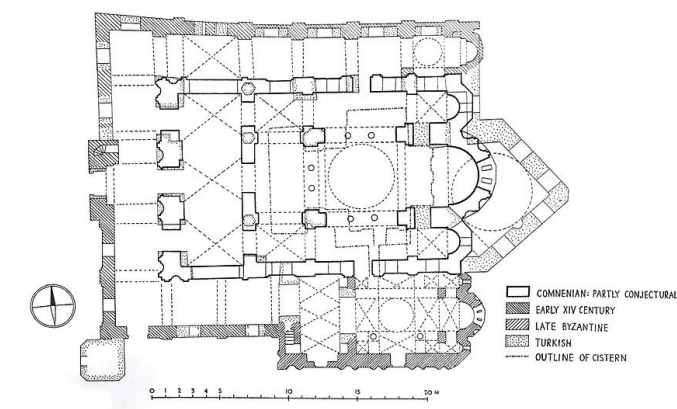

Obr.23b.

Obrázky č. 23a. a 23b. prezentují mozaiky v části kláštera zvaný Parekklesion.

Obr.24. Obrázek č. 24. reprezentuje pláněk kláštera a jeho historický vývoj.

Obr.23a.: GOULD, A.: Parekklesion of the Church, Istanbul.

Obr.23b.: GOULD, A.: Parekklesion of the Church, Istanbul.

Obr.24.: BELTING, H.- MANGO, C.- MOURIKI, D.- MURIKE, N.: Mosaics and Frescoes of St Mary Pammakaristos (Fethiye Cami Istanbul). Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies.

10 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se věnovala výzkumu historických objektů z pohledu architektury, stavitelství a významu pro společnost. Zkoumanými objekty byly především paláce a mešity. Hlavním cílem práce bylo charakterizovat zvolené architektonické objekty, zjistit v jaké podobě se dochovaly a následně zdokumentovat jejich využití v dnešní době.

Z terénního výzkumu vznikly fotografie, které byly použity jako primární zdroje při popisu budov a jejich jednotlivých částí. U všech sedmi popisovaných staveb, které jsou mimochodem oblíbeným turistickým cílem v Istanbulu, byl vyvozen závěr, který zdůvodňuje významnost objektů, a to z hlediska historického, sociálního či architektonického. Některé objekty slouží jako muzea, některé slouží ke kongregačním účelům, v některých budovách sídlí instituce kultury, školství či instituce na ochranu památek Osmanského dědictví.

Ve své práci jsem se zabývala třemi typy staveb na území současného Istanbulu. Mezi nejstarší stavby patřily byzantské budovy, které plnily zejména náboženskou funkci. Ta byla rozšířena postupem času o funkci společenskou, konkrétně se jednalo o zdravotnictví a vzdělávání. Po příchodu Osmanů, se většina funkcí byzantských budov zachovala, nicméně mnohé z nich byly přizpůsobeny Islámské teologii. Z praktického hlediska to znamená, že k budovám byly přistaveny minarety na svolávání modliteb, byly odstraněny ikony z důvodu zákazu zobrazování a interiér byl přizpůsoben k vedení modliteb muslimů. Funkce společenská byla zachována. Jedinými stavbami, kde byly realizovány politické a diplomatické záležitosti, byly paláce, které také plnily funkci soukromou jako residenční budovy pro sultána a jeho rodinu.

V současné době tři popisované paláce (Palác Dolmabahçe, Palác Topkapi, Palác Yıldız) slouží jako muzea, do kterých se platí vstupné. Patří k nejvýznamnějším turistickým atrakcím Istanbulu. Jako muzeum slouží také klášter Pammakaristos, který se stal mešitou (Fethiye Camii), ovšem dočasně uzavřenou pro náboženské účely. Další tři popisované

mešity patří také mezi nejvýznamnější turistické cíle, které jsou aktivně využívány hlavně ke kongregačním účelům. Mimo modlitební časy lze památky navštívit za účelem turistiky, a to zdarma.

Při zpracovávání práce jsem narazila na problematiku primárních zdrojů, které byly pouze v tureckém jazyce. Pro další výzkum bych doporučovala překlad z turečtiny do jiných světových jazyků, zejména angličtiny. Tímto by se dostaly informace širšímu spektru odborníků, kteří by toho mohli využít pro širší výzkum. Existuje mnoho informací o náboženské roli budov, ale bylo by vhodné systematicky zpracovat detaily společenské role daných objektů, podobně jako o soukromé roli objektů, kde neexistují příliš podrobné informace.

11 JAZYKOVÁ POZNÁMKA

V textu se často vyskytují znaky tureckého jazyka, jejichž přepis do jazyka českého není ustálený. Nahrazení symbolů je v textu následujícími kombinacemi.

Ç = CH= Č (Saraçhanebaşı)

Ş = SH= Š (Reşat)

Ü= U= U (Süleymaniye)

I = i= I (Yıldız)

Písmeno „c“ se v přepisech nahrazuje písmenem „dž“ nebo písmenem „j“, a to především u osmanských panovníků.

Abdülmeceid I. = Abdulmejid I. = Abdulmedžid I.

Písmeno „t“ také není ustálené, a proto se někdy v přepisech objevuje pod písmenem písmeno „d“.

Murad = Murat

Ahmed = Ahmet

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ABD AL-SALAM, Ibrahim. Architectural Characteristics of the City: The Fountain [online]. 1998 [cit. 24.03.2023]. Dostupný z: <https://fountainmagazine.com/1998/issue-21-january-march-1998/architectural-characteristics-of-the-islamic-city>

BAUMANOVA, Monika. Transitory courtyards as a feature of sustainable urbanism on the East African coast. *Sustainability* [online]. 2022 [cit.07.05.2023]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/358537084_Transitory_Courtyards_as_a_Feature_of_Sustainable_Urbanism_on_the_East_African_Coast

BELTING, Hans.- MANGO, Cyril. MOURIKI, Doula.- MURIKE, Ntula.: Mosaics and Frescoes of St Mary Pammakaristos (Fethiye Cami Istanbul). Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, 1978.

CANER, Çağla; YONCACI, Pelin.: the Dolmabahçe Palace, CLIOHRES.net [online].2008 [cit. 14.04.2023]. Dostupný z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://www.cliohworld.net/onlread/3/Caner_(Re)reading.pdf

CIMILLI, Canan. Secret Garden. Topkapi Palace Harem [online]. 2022 [cit. 06.04.2023]. Dostupný z: <http://www.ee.bilkent.edu.tr/~history/harem.html>

ÇOBANOĞLU, Ahmet V.- OKÇUOĞLU, Tarkan.: Sultanahmet and Süleymaniye. Turkey: published by SCALA, 2012.

ÇOBANOĞLU, Ahmet V.YENİCAMİ KÜLLİYESİ, İstanbul'da XVI. yüzyılın sonlarında inşasına başlanan ve XVII. yüzyılın ikinci yarısında tamamlanan külliye: TDV İslâm Ansiklopedisi [online].2013 [cit. 24.03.2023]. Dostupný z: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yenicami-kulliyesi>

Damlıbağ, Fatih. "YILDIZ PORCELAIN AND CERAMIC FACTORY". In: *A History of Istanbul* [online] 2019 [cit. 25.04.2023]. Dostupné z: <https://istanbultarihi.ist/570-yildiz-porcelain-and-ceramic-factory>

DARK,R. Ken- KOSTENEC, Jan: Hagia Sophia Project. In: Institute of Classical Archaeology | Faculty of Arts | Charles University [online] 2017 [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: https://ukar.ff.cuni.cz/en/research/past-projects/hagia-sophia-project/?fbclid=IwAR1vpFYMZci0cVD1t9uOJBFC-_iuoKPdh9Bvri-Giy3QqRpgadbv2GDLFo

EYICE,Semavi.: "Ayasofya" [Hagia Sophia]. İslâm Ansiklopedisi [online] 1991 [cit. 1.05.2023]. Dostupné z: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ayasofya>

FREELY, John.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu. Praha: vyd.BB/art s.r.o., 2004.

Öz, Tahsin.: "Sultan Ahmet Camii" in *Vakıflar Dergisi*, I. Ankara, 1938.

HITZEL, Frédéric.: *Osmanská říše 15.-18.století*. Praha: vyd. NLN s.r.o. Lidové noviny, 2005.

HRŮZA, Jiří .: *Urbanismus světových velkoměst, 2.díl Athény, Řím, Istanbul*. Praha: vyd.ČVUT, 2007.

JARUS, Owen: Hagia Sophia: Facts, History & Architecture. LiveScience Contributor [online] 01.03.2013 [cit. 20.04.2023]. Dostupné z: <https://www.livescience.com/27574-hagia-sophia.html>

KLUSÁKOVÁ, Luďa.: *Cestou do Cařihradu: Osmanská města v 16. století viděná křesťanskýma očima*. Praha: ISV - Institut sociálních věcí, 2003.

KIRIMTAYIF, Suleyman.: *Converted Byzantine Churches in Istanbul, their Transformation Into Mosques and Masjids*. Yayinlari, 2001.

MAKHIJA, Saakshar. *Dolmabahçe Palace by Mihran Mesrobian: The flamboyant Palace*. In: *Rethinking The Future* [online] 2022 [cit.

20.04.2023]. Dostupné z: <https://www.re-thinkingthefuture.com/2021/01/23/a2913-dolmabahce-palace-by-mihran-mesrobian-the-flamboyant-palace/>

MATHEWS, Thomas F.: *The Byzantine Churches of Istanbul: A Photographic Survey*. University Park: Pennsylvania State University Press, 1977.

STARÁ, Věra. Palác Dolmabahçe: domov celkem šesti sultánů. In: *RADYNACESTU.CZ* [online] 23.01.2017 [cit. 20.04.2023]. Dostupné z: <https://www.radynacestu.cz/magazin/palac-dolmabah-e/?MobileWebVersion>

TERZİ, Şermin. BATI'YA DÖNÜK YÜZÜMÜZÜN 150 YILLIK ABIDESI DOLMABAĞÇE SARAYI. *Hürriyet.com.tr.*, [online] 2006 [cit. 14.04.2023]. Dostupný z: <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/bati-ya-donuk-yuzumuzun-150-yillik-abidesi-dolmabahce-sarayi-4224594>

TURNBULL, Richard H. "The Muradiye Complex in Bursa and the Development of the Ottoman Funerary Tradition," PhD dissertation, Institute of Fine Arts, New York University [online]. 2004 [cit.06.04.2023]. Dostupný z: <https://www.proquest.com/docview/305164979?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>

TÜRKER, Deniz. *The Accidental Palace: The Making of Yıldız in Nineteenth-Century Istanbul*, Penn State University Press, s 25,26,27.

Türkiye. Yıldız Palace Complex, In: *Permanent Delegation of Turkey to UNESCO* [online] 2015 [cit. 25.04.2023]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6044/>

YANG, Allie. What can we learn from Istanbul's 3,000 mosques? *National Geographic* [online] 30.03. 2022 [cit.06.04.2023] Dostupný z: <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/what-can-we-learn-from-istanbuls-3000-mosques>.

YUNUS, Uğur. Introduction: Istanbul a world scale. History of Istanbul [online].2019 [cit. 20.03.2023]. Dostupný z: <https://istanbultarihi.ist/381-introduction-istanbul-on-a-world-scale>

Citace z koránu: HADRAT MIRZA TAHIR AHMAD. The Holy Quran With Czech Translation, Islam International Publications Limited. Velká Británie, 1990.

13 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr.1.: KALNITSKYL, Ruslan.: Dolmabahce Palace. Shutterstock

Obr.2.: YÜCEL, İlhan. Dolmabahçe Sarayı, TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayın N. İstanbul, 2005.

Obr.3.: MEREY, Lemi .S. Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonunun Isıtma Donatımı. "İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Dergisi". İstanbul, 1978.

Obr.4.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.5.: FREELY, John.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu. Praha: vyd.BB/art s.r.o., 2004.

Obr.6.: FREELY, John.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu. Praha: vyd.BB/art s.r.o., 2004.

Obr.7.: FREELY, John.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu. Praha: vyd.BB/art s.r.o., 2004.

Obr.8.: SOTH, Amelia.:The Secret Sign Language of the Ottoman Court. JSTOR Daily, 2017.

Obr.9.: Damlıbağ, Fatih. "YILDIZ PORCELAIN AND CERAMIC FACTORY", A History of Istanbul, 2023.

Obr.10.: Damlıbağ, Fatih. "YILDIZ PORCELAIN AND CERAMIC FACTORY", A History of Istanbul, 2019.

Obr.11.: FUAD, Ezgü. Yıldız Palace Site Plan. Yıldız Sarayı Tarihçesi, 1962.

Obr.12.: FREELY, John.: Tajemství paláců, soukromý život sultánů v Istanbulu. Praha: vyd.BB/art s.r.o., 2004

Obr.13.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.14.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.15.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.16.: GURLITT, Cornelius. Die Baukunst Konstantinopels. Berlin: Wasmuth, 1912.

Obr.17.: HATTSTEIN, Marcus.: Islám - Umění a architektura. Slovart (ČR), 2006.

Obr.18.: GUNAY, Reha.: Sinan: The Architect and His Works. Yapı- endüstri merkezi yayınları, 2000.

Obr.19.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.20.: Vlastní fotografie, 2021.

Obr.21.: ÇOBANOĞLU, Ahmet V.- OKÇUOĞLU, Tarkan.: Sultanahmet and Süleymaniye. Turkey: published by SCALA, 2012.

Obr.22.: ATEŞ, M.: The Blue Mosque and the Mosque of Suleiman The Magnificent. Sembol, 1997.

Obr.23a.: GOULD, Andrew.: Parekklesion of the Pammakaristos Church, Istanbul. 2012

Obr.23b.: GOULD, Andrew.: Parekklesion of the Pammakaristos Church, Istanbul. 2012

Obr.24.: BELTING, Hans.- MANGO, Cyril. MOURIKI, Doula.- MURIKE, Ntula.: Mosaics and Frescoes of St Mary Pammakaristos (Fethiye Cami Istanbul). Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, 1978.

14 RESUMÉ

The bachelor thesis deals with the issue of architectural features and structures of historical palaces, mosques and religious buildings in the territory of Istanbul, Turkey. The work is devoted only to Ottoman architecture during the period of 36 sultans, or any architectural changes that occurred on the given buildings during this period. Part of the thesis is field research, which was carried out in 2021. The practical part firstly analyzes the literature that describes buildings from Ottoman era, secondly presents a text with photographs of the described buildings, which can potentially serve experts in the field of architecture, sociology, religious studies or Islamic studies as primary studies while researching the individual architectural objects on the territory of the Ottoman Empire. The characterization of buildings is carried out in the research from a geographical, historical and social perspective. The resulting table of the text gathers a basic overview of characterized buildings from different Ottoman periods, their founders and their use of today.